Tatarlı Höyük Kazısı Numismatik Buluntuları (2007-2019) Işığında Yerleşim Tarihi Üzerine Değerlendirmeler*

Fatih ERHAN**

Keywords: Cilicia, Tatarlı Mound, Numismatic Finds, Hellenistic Period, Seleucid Kingdom

The Tatarlı Höyük excavations located in Tatarlı District in 24 km east of Adana Province, Ceyhan District have started under the directorate of Assoc. Prof. K. Serdar Girginer and still continues today. During excavations between 2007 and 2019, 84 coins and one Nuremberg token were found in the citadel section. Out of these coins 32 were positively identified, while the remaining 52 weren't, due to high corrosion. However, possible periods were determined by making use of the trenches in which 52 unidentified coins were found and their dimensions. Based on this, the origins of the captured coins are as follows: one from the Macedonia Kingdom, 26 from the Seleucid Kingdom, 43 from the Hellenistic Period (between 2nd and 1st Century BC) city mint, one from the Tarcondimotus Kingdom, six from the Roman Empire, four from the Antioch Crusader Principality, two from the Cilician Armenian Kingdom, and one from the Ottoman Empire.

Anahtar Kelimeler: Kilikia, Tatarlı Höyük, Numismatik Buluntular, Hellenistik Dönem, Seleukos Krallığı

Adana İli, Ceyhan İlçesi'nin 24 km. doğusundaki Tatarlı Mahallesi'nde yer alan Tatarlı Höyük'teki kazılar, ilk kez 2007 yılında Doç. Dr. K. Serdar Girginer'in başkanlığında başlamış ve halen devam etmektedir. 2007-2019 yılları arasında sitadel kısmında yürütülen çalışmalarda 84 adet sikke ve bir adet Nürnberg jetonu bulunmuştur. Bu sikkelerden 32 adeti tanımlanabilmiş, geriye kalan 52 adeti ise, ileri derecedeki korozyondan dolayı, tanımlanamamıştır. Buna rağmen, tanımlanamayan 52 adet sikkenin, bulundukları açmalar ve ölçülerinden faydalanılarak, muhtemel dönemleri tespit edilmiştir. Buna göre sikkelerden; bir adeti Makedonia Krallığı, 26 adeti Seleukos Krallığı, 43 adeti Hellenistik Dönem (M.Ö. 2-1. yy.) kent darbı, bir adeti Tarkondimotos Krallığı, altı adeti Roma İmparatorluğu, dört adeti Antakya Haçlı Prensliği, iki adeti Kilikya Ermeni Krallığı ve bir adeti Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ne aittir.

* Birinci Hakeme Gönderilme Tarihi: 07.08.2020 Kabul Tarihi: 07.09.2020 ve 13.11.2020
İkinci Hakeme Gönderilme Tarihi: 22.05.2020 Kabul Tarihi: 04.09.2020

** Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Karacaoğlan Yerleşkesi, 80000, Fakıuşağı/Osmaniye. E-mail: fatiherhan@osmaniye.edu.tr, Orcid ID= 0000-0002-6690-1050
Bu makaleye konu sikkelerin tarafımızdan yayınlanmasına izin veren Tatarlı Höyük Kazısı Başkanı Sayın Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER'e ve yayına hazırlık sürecindeki yardımlarından dolayı Sayın Özlem OYMAN GİRGİNER'e teşekkürlerimi sunarım.

Tatarlı Höyük, Adana İli'nin Ceyhan İlçesi'nin Tatarlı Mahallesi'nde yer almaktadır (Girginer vd. 2009: 454) (Fig. 1). Höyük, 1951 yılında bölgede yüzey araştırması yapan M. V. Seton - Williams tarafından keşfedilmiştir (Seton - Williams 1954: 170). Uzun bir aradan sonra, 2005 yılında *Kizzuwatna Araştırmaları Projesi* kapsamında gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında Doç. Dr. K. S. Girginer ve ekibi tarafından höyük incelenmiş ve Neolitik Dönem'den Hellenistik Dönem'e uzanan bir zaman dilimine ait arkeolojik bulgulara ulaşılmıştır (Girginer 2007: 177).

Tatarlı Höyük'teki ilk arkeolojik kazılar ise, 2007 yılında Doç. Dr. K. S. Girginer başkanlığında başlamış ve halen devam etmektedir. Höyüğün sitadel kısmının batı, doğu ve kuzey doğusunda yoğunlaşan bu kazılarda, Neolitik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar sekiz tabaka tespit edilmiştir (Girginer – Oyman - Girginer 2020: 212 vd.; Novák vd. 2017: 173-176) (Fig. 2, 3).

Tatarlı Höyük'ün sitadel kısmında 2007 - 2019 yıllarında yürütülen kazılarda, toplam 84 adet sikke ve bir adet Nürnberg jetonu bulunmuştur. Sikkelerden 32 adeti teşhis edilmiş, 52 adeti ise kondisyonları oldukça kötü bir şekilde günümüze ulaştığı için teşhis edilememiştir. Bu şekilde, teşhis edilebilen sikkelerin oranı % 38, teşhis edilemeyen sikkelerin oranı ise % 62 olmuştur (Fig. 4). Teşhis edilemeyen sikkeler, bulundukları açmalar, tabakalar ve ölçülerine göre değerlendirilerek muhtemel dönemleri belirlenmiş ve bir adet bronz Hellenistik Dönem kent sikkesi (Kat. 38, Fig. 34) hariç, bunlara katalogda fotoğraf kullanılmadan yer verilmiştir.

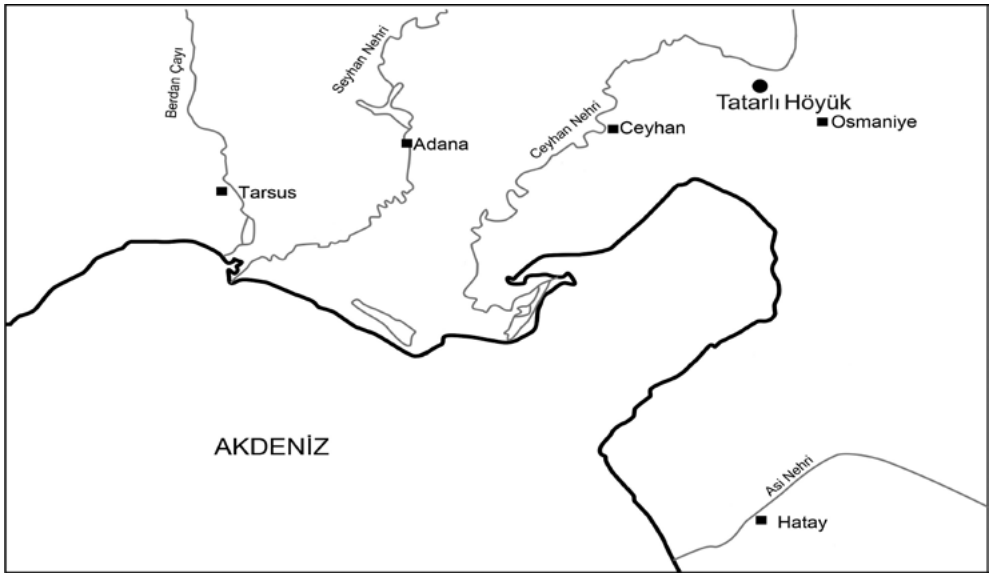

Fig. 1. *Tatarlı Höyük'ün konumu.*

Fig. 2. *Sitadelde kazılan alanların hava fotoğrafı (Tatarlı Höyük Kazı Arşivi)*

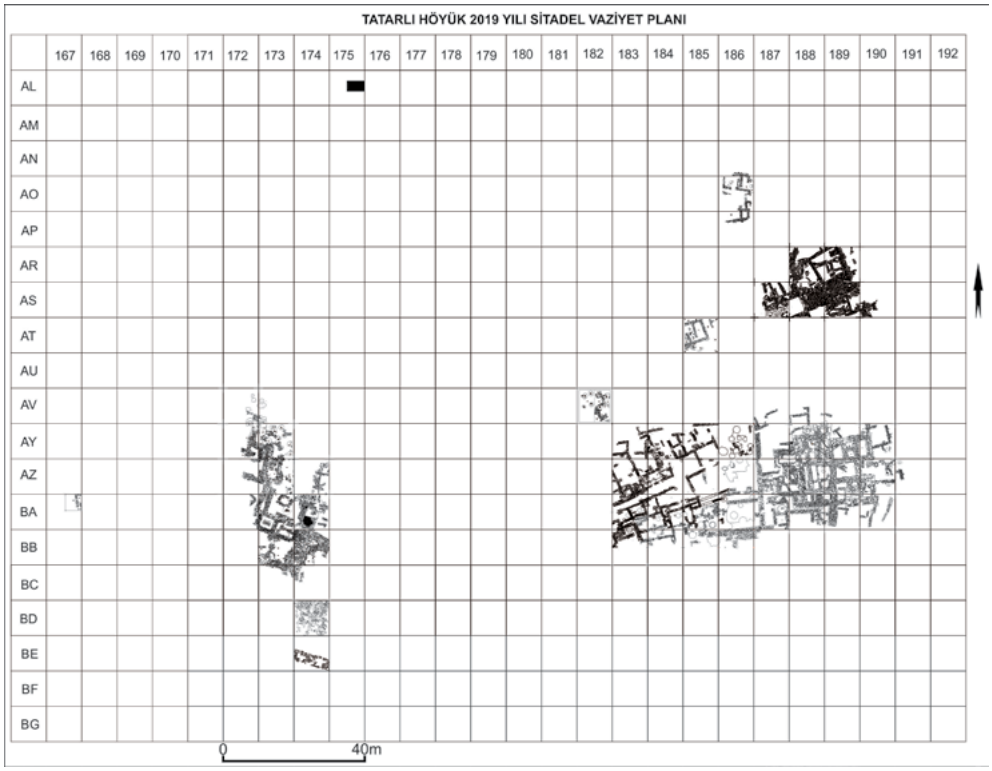

Fig. 3. *2019 yılı itibariyle sitadelde kazılan alanların planı (Tatarlı Höyük Kazı Arşivi).*

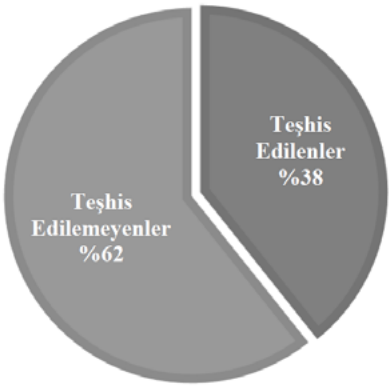

Fig. 4. *Tatarlı Höyük kazısı sikkelerinin teşhislerinin yüzde oranları.*

Teşhis edilen sikkeler içerisinde en büyük grubu 11 sikke ve % 34.37'lik oranla Seleukos Krallığı sikkeleri oluştururken, en küçük grubu birer sikke ve % 3.12'lik oranlarla Makedonia Krallığı, Tarkondimotos Krallığı ve Osmanlı İmparatorluğu sikkeleri oluşturmaktadır. Teşhis edilemeyen 52 sikke içerisinde ise en büyük grubu 33 sikke ve % 63.46'lık oranla Hellenistik Dönem kent sikkeleri oluştururken, en küçük grubu 4 sikke ve % 7.69'luk oranla Roma İmparatorluğu ve/veya Roma kent sikkeleri oluşturmaktadır (Fig. 5).

Sayı/Yüzde/	Teşhis Edilen		Teşhis Edilemeyen		Toplam	
Dönem	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Makedonia Krallığı	1	% 3.125	-	-	1	% 1.19
Seleukos Krallığı	11	% 34.37	15	% 28.84	26	% 30.95
Hellenistik Dönem Kent Sikkeleri (MÖ 2-1. yy.)	10	% 31.25	33	% 63.46	43	% 51.19
Tarkondimotos Krallığı	1	% 3.12	-	-	1	% 1.19
Roma İmparatorluğu	2	% 6.25	4[1]	% 7.69	6	% 7.14
Antakya Haçlı Prensliği	4	% 12.50	-	-	4	% 4.76
Kilikya Ermeni Krallığı	2	% 6.25	-	-	2	% 2.38
Osmanlı İmparatorluğu	1	% 3.12	-	-	1	% 1.19
Genel Toplam	32	%100	52	%100	84	%100

Fig. 5. *Tatarlı Höyük kazısı sikkelerinin dönem, sayı / yüzde oranları.*

[1] Teşhis edilemeyen bu sikkeler için Roma İmparatorluğu ve/veya Roma kent sikkelerini önermekteyiz.

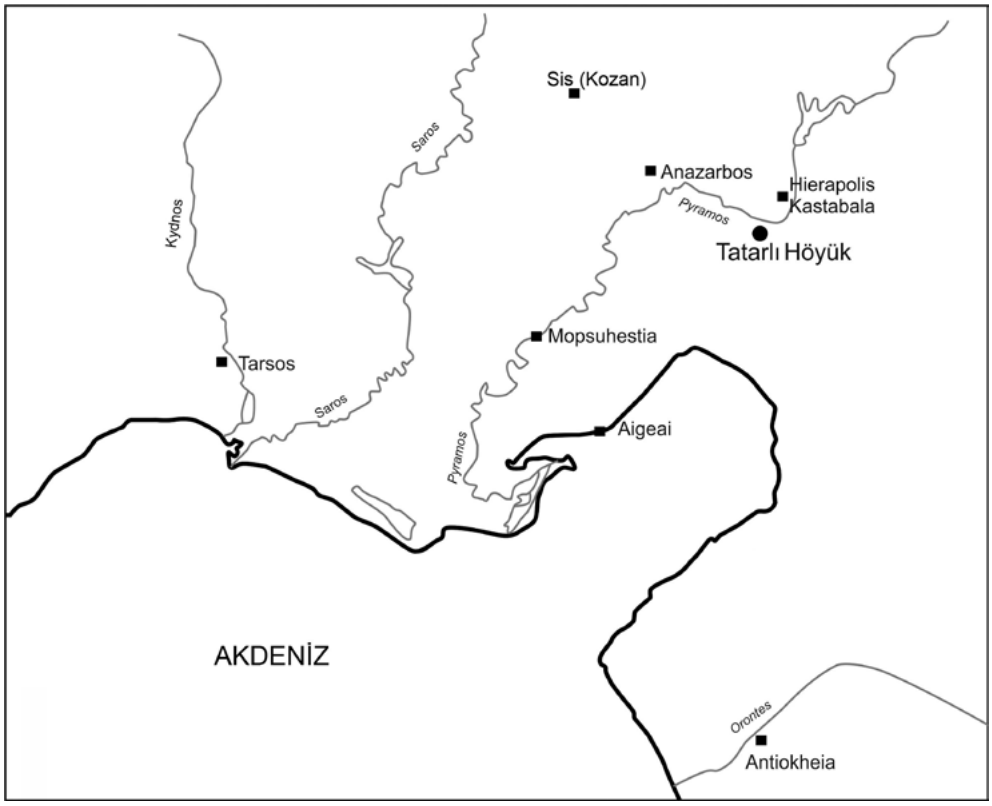

Fig. 6: *Tatarlı Höyük kazısı sikkelerinin basıldığı darphaneler.*

Tatarlı Höyük Kazısı'nda bulunmuş olan sikkelerin dokuz adeti gümüş ve türevleri, 75 adeti bronz ve türevlerinden olmak üzere; 14 adeti Antiokheia, dokuz adeti Hierapolis – Kastabala, ikişer adet Tarsos, Mopsuhestia ve Sis (Kozan), birer adet Aigeai, Anazarbos ve Kostantiniye ile 52 adeti belirsiz darphanelerde basılmıştır (Fig. 6[2]). Höyükte, % 61. 90'lık oranla belirsiz darphaneler ilk sırada yer alırken, teşhis edilmiş sikkeler içerisinde 14 sikke ve % 16.66'lık oranla en çok temsil edilen darphane Antiokheia'dır. Birer adet sikke ve % 1.19'luk oranla, en az temsil edilen darphaneler ise Aigeai, Anazarbos ve Kostantiniye'dir (Fig. 7). Bu darphanelerden Tatarlı Höyük'e en yakın olanı kuş uçumu 12 km. ile Hierapolis – Kastabala kentidir. Onu, 18 km. ile Anazarbos, 42 km. ile Mopsuhestia, 44 km. ile Sis, 48 km. ile Aigeai, 95 km. ile Antiokheia, 108 km. ile Tarsos ve 750 km. ile Kostantiniye kentleri izlemektedir.

[2] Harita'da Kostantiniye (İstanbul) gösterilmemiştir.

Dönem/Darphane	MK	SK	HDKS	TK	Rİ	AHP	KEK	Oİ	Toplam Sayı	Yüzde
Tarsos	1	1	-	-	-	-	-	-	2	% 2.38
Antiokheia	-	8	-	-	2	4	-	-	14	% 16.66
Hierapolis - Kastabala	-	2	7	-	-	-	-	-	9	% 10.71
Mopsuhestia	-	-	2	-	-	-	-	-	2	% 2.38
Aigeai	-	-	1	-	-	-	-	-	1	% 1.19
Anazarbos	-	-	-	1	-	-	-	-	1	% 1.19
Sis (Kozan)	-	-	-	-	-	-	2	-	2	% 2.38
Kostantiniye	-	-	-	-	-	-	-	1	1	% 1.19
Belirsiz Darphane	-	15	33	-	4	-	-	-	52	% 61. 90
Genel Toplam									84	%100

Fig. 7[3]. *Tatarlı Höyük kazı sikkelerinin darphane / dönem sayı ve yüzdeleri.*

MÖ 4. yy. ile MS 19. yy. arasına tarihlendirilen kazı sikkelerinden; sekiz kesin ve 66 muhtemel sikke ile MÖ 2. yy. en çok sikkenin ait olduğu yüzyıldır. Onu, 59 muhtemel sikkeyle MÖ 1. yy., 18 muhtemel sikkeyle MÖ 3. yy. izlemektedir. MÖ 4.yy., MÖ 1 – MS 1.yy. ve MS 19.yy. birer sikkeyle en az sikkenin ait olduğu yüzyıllardır (Fig. 8).

Dönem / Yüzyıl	MK	SK	HDKS	TK	Rİ	AHP	KEK	Oİ	BD	Toplam Sayı	Yüzde
MÖ 4. yy.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	% 1.19
MÖ 3. yy.	-	3	-	-	-	-	-	-	-	3	% 3.57
MÖ 3-1. yy.	-	-	-	-	-	-	-	-	15	15	%17.85
MÖ 2. yy.	-	8	-	-	-	-	-	-	-	8	% 9.52
MÖ 2-1. yy.	-	-	10	-	-	-	-	-	33	43	% 51.19
MÖ 1- MS 1. yy.	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	% 1.19
MS 1-4. yy.	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	% 4.76
MS 3. yy.	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2	% 2.38
MS 12. yy.	-	-	-	-	-	4	-	-	-	4	% 4.76
MS 13. yy.	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	% 2.38
MS 19. yy.	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	% 1.19
Genel Toplam										84	%100

Fig. 8[4]. *Tatarlı Höyük kazı sikkelerinin yüzyıllara göre dağılımı.*

[3] Tablo'da Makedonia Krallığı için MK, Seleukos Krallığı için SK, Hellenistik Dönem Kent Sikkeleri için HDKS, Tarkondimotos Krallığı için TK, Roma İmparatorluğu için Rİ, Antakya Haçlı Prensliği için AHP, Kilikya Ermeni Krallığı için KEK ve Osmanlı İmparatorluğu için Oİ kısaltmaları kullanılmıştır.

[4] BD= Belirsiz Darphane dışındaki darphane kısaltmaları Fig. 7 ile aynıdır.

Teşhis edilebilen sikkelerin oranın düşük olması, elde edilecek sonuçlar açısından olumsuz bir tablo ortaya koysa da, Hellenistik Dönem sikkelerinin höyüğün II. Tabakası ile ilgili önemli sonuçlar ortaya koymaları; Roma İmparatorluğu, Antakya Haçlı Prensliği, Kilikya Ermeni Krallığı ve Osmanlı İmparatorluğu sikkeleri ile Nürnberg jetonunun Tatarlı Höyük'te kendi dönemleri için yegâne buluntular olmaları, çalışmanın yayınlanması için dayanak noktalarını oluşturmuştur. Buradan hareketle, sikkelerin ve Nürnberg jetonunun bilim dünyasına tanıtılması ve höyüğün yerleşim tarihi ile ilişkilerinin irdelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle katalog hazırlanmış, daha sonra sikkeler dönemlerine göre kronolojik olarak değerlendirilmişlerdir. Değerlendirmelerde kazı sikkeleri, başta Ovalık Kilikia olmak üzere, bölgede kazısı yapılmış ve yapılmakta olan höyük ve antik kentlerin yayınlanmış sikke buluntuları ile karşılaştırılmış; sonra, sikkelerin bulundukları açma ve tabakalarla olan bağları, bölge tarihi ile birlikte incelenerek, höyüğün yerleşim tarihi ve tabakalanması ile ilgili tespitler yapılmış ve öneriler sunulmuştur.

Makedonia Krallığı Sikkesi

Tatarlı Höyük kazılarında Makedonia Krallığı'na ait bir adet bronz sikke bulunmuştur (Kat. 1, Fig. 12). MÖ 327 - 323 yıllarına ait Tarsos baskısı olan bu sikke, höyükte bulunmuş en erken tarihli sikke olup, Herakles başı - sopa ve kılıf içinde yay tipinde basılmıştır. Bu tipteki sikkeler, ilk olarak MÖ 336/5 yılından itibaren Madedonia'da ve III. Aleksandros (MÖ 336 - 323) hayattayken Asia Seferi (Tekin 2019: 2 vd.) sırasında fethettiği topraklarda birçok darphane tarafından basılmıştır. Kralın ölümünden sonra da, *post humous* olarak bu baskılar sürmüştür (Mørkholm 2000: 46 vd.). Böylece, bu sikkelerin sirkülasyonu MÖ 190 yılına kadar devam etmiştir.

Ovalık Kilikia'da Tatarlı Höyük'ün kuş uçumu 26 km. kuzeyinde yer alan Karatepe – Aslantaş (Azatiwataya) Geç Hitit Dönemi kalesi ve çevresinde, 1946 yılından itibaren yürütülmüş kazı ve yüzey araştırmalarında ele geçmiş olan ve Tatarlı Höyük numismatik buluntuları gibi MÖ 4. yy. ile MS 19 yy. arasına tarihlendirilen sikkeler, kataloğumuzdaki sikkeleri karşılaştırma imkânı sağlamaktadır (Fischer – Bossert 2014: 161 vd.). Bu sikkeler içerisinde, III. Aleksandros Dönemi'ne ait, Makedonia'da belirsiz kentte basılmış olan, Herakles başı - sopa ve kılıf içinde yay tipindeki bir adet bronz sikke, Kat. 1, Fig. 12'de yer alan sikkenin varyantıdır (Fischer – Bossert 2014: 164, Kat. 1, Taf. 45). Yine Ovalık Kilikia'da, Tatarlı Höyük'ün kuş uçumu 28 km. batısında yer alan Sirkeli Höyük'ün (Ceyhan/Adana) son dönem kazılarında, 2007 yılında bulunmuş olan üç adet sikkeden bir tanesi Makedonia Krallığı'na ait, MÖ 317 - 307 yıllarına tarihlendirilen ve Menderes Magnesia'sında basılmış olan, Herakles başı - tahtta oturan Zeus tipli gümüş tetradrahmidir (Novák - Kozal 2010: 481, Resim 14a). Ovalık Kilikia'da Makedonia Krallığı'na ait en çok sayıda sikke ise, Tatarlı Höyük'ün kuş uçumu 108 km. batısında olan Tarsos Gözlü Kule'nin 1930 ve 1940 yıllarda yapılmış olan birinci dönem kazılarında bulunmuştur. II. Philippos Dönemi'nden (MÖ 359 - 336) Demetrios Poliorketes Dönemi'ne (MÖ yak. 298 - 295)

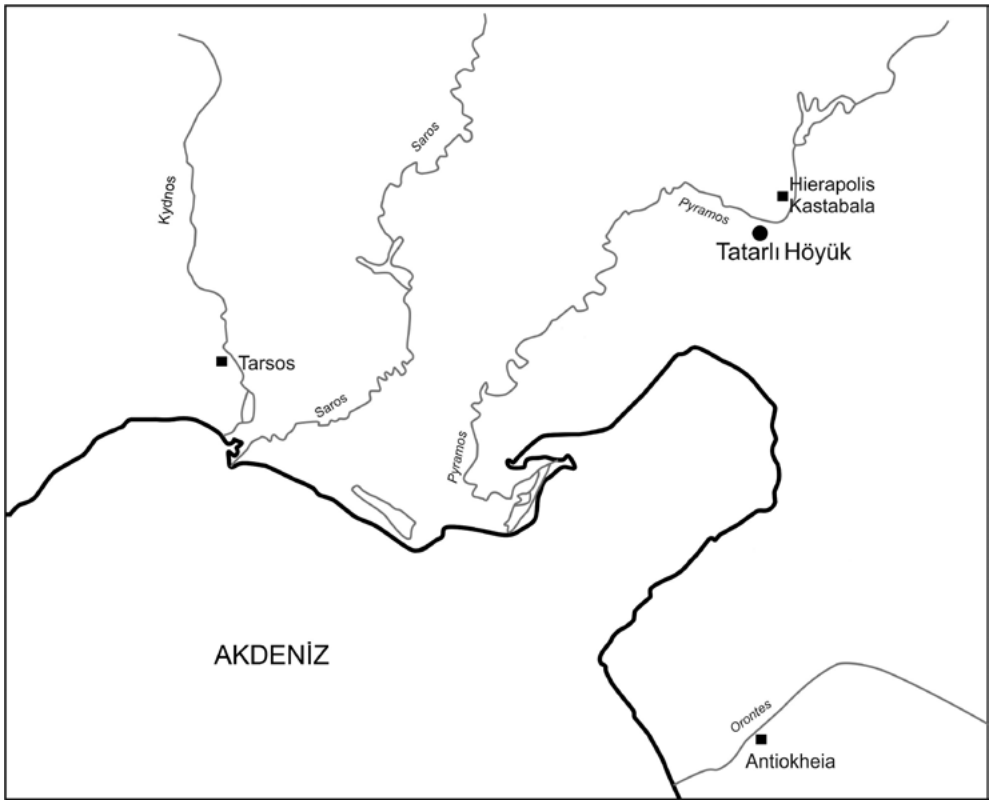

Fig. 9. *Seleukos Krallığı sikkelerinin basıldığı darphaneler.*

kadar tarihlenen toplam 44 adet sikkeden (Cox 1950: 38-42, Cat. 1-44), Tarsos baskısı olan iki adeti Kat. 1, Fig. 12'deki sikkelerdendir (Cox 1950: 39, Pl.87, 21-22). Dağlık Kilikia'da ise, Tatarlı Höyük'ün kuş uçumu 220 km. batısında yer alan Olba antik kentinde 2010 yılında başlatılan akropolis kazılarında, 2018 yılında bir adet bronz Herakles başı - sopa ve kılıf içinde yay tipli III. Aleksandros Dönemi sikkesi bulunmuştur (Aksoy 2019: 21, 52, Kat. 4). Bu sikke de, Kat. 1, Fig. 12'deki sikkenin varyantıdır. Ayrıca, Olba akropolis kazılarında 2012 yılında iki adet bronz Herakles başlı Makedonia kalkanı – Makedonia miğferi tipinde Makedonia sikkeleri bulunmuştur. MÖ 4. yy.'ın son çeyreğine tarihlendirilen bu "anonim sikkelerin" farklı tipte olanlarının III. Aleksandros'un egemenliği süresinde ve sonrasında sirkülasyonları devam etmektedir (Akçay 2017a: 216-217, 225, Fig. 3-4; Akçay 2017b: 71-72, 81-82, Kat. 2-3). Yine Dağlık Kilikia'da, Tatarlı Höyük'ün kuş uçumu 310 km. batısında yer alan, Nagidos (Bozyazı/Mersin) antik kentinin 1998 - 2002 yılları arasında yapılan kazılarında bulunan toplam 344 adet sikkeden 72 adeti Makedonia Krallığı'na aittir (Tekin 2007). Tüm Kilikia Bölgesi'ndeki en büyük Makedonia Krallığı sikke buluntusu grubu olan bu sikkelerden 63 adeti III. Aleksandros hayattayken ve öldükten sonra *post humous* olarak basılmıştır. Sikkelerden 40 adeti Herakles başı – sopa ve kılıf içinde yay tipinde olan bronz sikkelerdir. Kat. 1, Fig. 12'deki sikkenin varyantı olan bu sikkelerin basım yeri olarak Salamis ve Tarsos önerilmiştir (Tekin 2007: 370, 374, Kat.

2-41.). Tatarlı Höyük ile birlikte, hem Ovalık hem de Dağlık Kilikia'daki bu merkezlerdeki buluntular, bölgede Makedonia Krallığı sikkelerinin III. Aleksandros'un egemenliği sırasında ve sonrasında MÖ 3. yy.'ın başlarına kadar yoğun bir sirkülasyonunun olduğunu göstermektedir.

Kat. 1, Fig. 12'deki sikke, sitadelinin doğu kısımında yer alan BA-184 açmasında bulunmuştur (Fig. 3). Bu açmada başka sikke bulunmamıştır. Sikkenin ait olduğu dönem, Tatarlı Höyük'te IIb Tabakası (MÖ 4. yy.'ın üçüncü çeyreği - MÖ 2. yy. ortaları) olarak tanımlanmaktadır. Bu tabaka, Erken ve Yüksek (Orta) Hellenistik Dönem'e karşılık gelmektedir (Girginer – Oyman – Girginer - 2020: 218 vd.). Sikkenin basıldığı Tarsos kenti, Kilikia'nın geleneksel başkentidir. Tarsos, MÖ 4. yy.'da önce Pers satraplarının, sonra III. Aleksandros'un; MÖ 3. yy.'da ise Seleukos Krallığı'nın merkezi bölgesinde yer alan Kilikia Bölgesi'nin başkentidir (Mørkholm 2000: 125). Bu durum, kentin sikkelerinin ilgili tarihlerde bölgede yoğun sirkülasyonda olmasını sağlamıştır. Bu sikke dışında, höyüğün IIb Tabakası'nın erken dönemi olan MÖ 4. yy.'ın sonu ile MÖ 3. yy.'ın ilk yarısına ait mimari ortaya çıkarılmış (Fırat - Girginer 2020: 151 vd.) ve bu alanlardan amphoralar (Dündar 2020: 90 vd.), kandiller (Gerçek 2020: 197 vd.) ele geçmiştir. Bu bağlamda, sikkenin en erken MÖ 327 - 323 yılları arasında höyüğe gelmiş olması muhtemeldir. Ancak, bu sikkelerin sirkülasyonu uzun süre devam ettiği için bu tarihin daha geç olması da ihtimal dâhilindedir. Bu tespitlerle, Höyüğün IIb Tabakası'nın, Hellenistik Dönem'in başından itibaren, yerleşime sahne olduğunu söylemek mümkündür.

Seleukos Krallığı Sikkeleri

Tatarlı Höyük kazılarında 9 adeti bronz, iki adeti gümüş olmak üzere, toplam 11 adet teşhis edilmiş Seleukos Krallığı sikkesi bulunmuştur (Kat. 2 - 12, Fig. 13 - 23). Teşhis edilememiş 15 adet bronz sikkeyle birlikte bu sayı 26'ya ulaşmaktadır (Kat. 13 - 27). Teşhis edilmiş sikkeler içerisinde en büyük grubu oluşturan bu sikkelerden (Fig. 5) sekiz adeti Antiokheia, iki adeti Hierapolis – Kastabala ve bir adeti de Tarsos kentinde basılmıştır (Fig. 9). Bu sikkeler, II. Antiokhos Theos (MÖ 261 - 246) ile IX. Antiokhos Eusebes Philopator (Kyzikenos) (MÖ 114 - 95) arasındaki sekiz Seleukos kralı dönemine aittirler. Bu krallardan III. Seleukos Soter Keraunos (MÖ 225 - 223), IV. Antiokhos Theos Epiphanes (MÖ 175 - 164) ve I. Demetrios Soter (MÖ 162 - 150) ikişer sikke, diğer krallar ise birer sikke ile temsil edilmektedir (Fig. 10). IV. Antiokhos Dönemi'ne ait Hierapolis – Kastabala kentinde basılmış olan sikkeler (Kat. 6 - 7, Fig. 17 - 18), kentin yarı otonom darplarındandır. MÖ 312-311'de kurulup, MÖ 63 yılında Pompeius tarafından yıkılana kadar varlığını sürdürmüş olan Seleukos Krallığı (Schuler 2019: 14) sikkeleri, başkent Antiokheia ve çevresinde MÖ 1. yy.'ın ortalarına, Kilikia'da ise MÖ 1. yy.'ın başlarına kadar sirkülasyonda kalmıştır.

Darphane/Kral	Antiokheia	Hierapolis -Kastabala	Tarsos	Belirsiz Darphane	Toplam
II. Antiokhos	1	-	-	-	1
III. Seleukos	2	-	-	-	2
Antikhos	1	-	-	-	1
IV. Antiokhos	-	2	-	-	2
I. Demetrios	2	-	-	-	2
VI. Antiokhos	1	-	-	-	1
VII. Antiokhos	-	-	1	-	1
IX. Antiokhos	1	-	-	-	1
Belirsiz Kral	-	-	-	15	15
Genel Toplam					26

Fig. 10. *Seleukos Krallığı sikkelerinin ait oldukları kral ve darphaneler.*

Ovalık Kilikia'da Karatepe – Aslantaş kazıları ve yakın çevresinden, IV. Antiokhos Dönemi'nden, IX. Antiokhos Dönemi'ne kadar tarihlendirilen altı adet Seleukos Krallığı sikkesi ele geçmiştir (Fischer – Bossert 2014: 164, Kat. 2-7, Taf. 45). Bunlardan IV. Antiokhos Dönemi'ne ait iki adet bronz sikkeden bir tanesi, Kat. 6 - 7, Fig. 17 - 18'de yer alan sikkelerdendir (Fischer – Bossert 2014: 164, Kat. 3, Taf. 45). Yine, VII. Antiokhos Dönemi'ne ait olan ve kralın portresi - Nike tipli bir adet gümüş drahmi, Kat. 11, Fig. 22'de yer alan sikkeyle aynı tiptendir: Ancak, Antiokheia baskısıdır (Fischer – Bossert 2014: 164, Kat. 5, Taf. 45). Sirkeli Höyük'te ise, 2007 yılında bulunmuş olan bir adet bronz sikkenin I. Antiokhos, III Seleukos veya III. Antiokhos dönemine ait olabileceğinden bahsedilmektedir (Novák - Kozal 2010: 481). 2013 yılında ise, A Alanı'nın Hellenistik Dönem Tabakası'nda bir adet II. Antiokhos sikkesi bulunmuştur (Kozal – Novák 2014: 116-117). Yine Tarsos Gözlü Kule birinci dönem kazılarında I. Seleukos Dönemi'nden (MÖ 305 - 281) IX. Antiokhos Dönemi'ne kadar tarihlenen toplam 63 sikke bulunmuştur. Bunlardan III. Seleukos Dönemi'ne (MÖ 225 - 223) ait olan sekiz adet sikke Kat. 3-4, Fig. 14-15'de yer alan sikkelerdendir (Cox 1950: 45-46, Pl.87, 71). Dağlık Kilikia'da ise, Olba antik kenti akropolis kazılarında, IV. Seleukos Dönemi'ne (MÖ 187 - 175) ait bir adet Dionysos başı - gemi pruvası tipli bronz sikke (Akçay 2017b: 73, 84, Kat. 7) ve bir adet I. Demetrios Dönemi'ne (MÖ 162 - 150) tarihlendirilen Apollon başı - tripod tipli bronz sikke ele geçmiştir (Aksoy 2019: 21, 53-54, Kat. 5-6). I. Demetrios sikkesi, Kat. 8, Fig. 19'da yer alan sikkelerdendir. Tüm bölgede Seleukos Krallığı'na ait en çok sayıda sikke, Tatarlı Höyük'ün kuş uçumu 260 km. batısında yer alan Dağlık Kilikia'daki Meydancıkkale (Gülnar/Mersin) kazılarında bulunmuş olan definede ele geçmiştir. 1980 yılındaki kazılarda bulunmuş olan bu definede; I. Seleukos (MÖ 312 - 281), I. Antiokhos (MÖ 281 - 261), II. Antiokhos (MÖ 261 - 246) ve II. Seleukos Kallinikos (MÖ 246 – 226) dönemlerine ait

5215 gümüş sikke yer almaktadır (Davesne – Rider 1989). Yine Dağlık Kilikia'daki Nagidos kazılarında bulunan toplam 344 adet sikkeden 28 adeti Seleukos Krallığı'na ait olup, I. Seleukos ile III. Antiokhos dönemleri arasına tarihlendirilmektedirler (Tekin 2007: 371-372, 376-379, Kat. 116 - 143). Sikkelerden iki adeti kral başı – omphalos üzerinde oturan Apollon tipinde olan bronz sikkelerdir. Bunlardan II veya III. Seleukos ? Dönemi'ne ait olan bir tanesi (Tekin 2007: 378, Kat. 131), Kat. 3 - 4, Fig. 14 - 15'deki sikkelerin varyantıdır. Tatarlı Höyük buluntuları ile birlikte, bu merkezlere ait buluntular, Seleukos Krallığı sikkelerinin MÖ 3. yy.'ın başından, MÖ 1. yy. başlarına kadar yoğun olarak sirkülasyonda olduğunu ve krallığın bölgedeki siyasi gücünü göstermektedir. Tüm bu merkezler içerisinde Seleukos Krallığı'na ait en geç tarihli sikkelerin Tatarlı Höyük, Karatepe – Aslantaş ve Tarsos Gözlü Kule'de bulunmuş olan IX. Antiokhos Dönemi'ne ait sikkeler olması, krallığın MÖ 1. yy.'ın ilk çeyreğinden itibaren bölgedeki etkisini büyük oranda kaybettiğini göstermektedir.

Tatarlı Höyük'te Seleukos Krallığı'na ait en erken tarihli sikke, IIb Tabakası'nda bulunmuş olan II. Antiokhos Theos Dönemi'ne tarihlendirilen sikkedir (Kat. 2, Fig. 13). Ondan sonraki sikkeler, MÖ 3. yy'ın son çeyreği ile MÖ 1.yy.'ın başına kadar höyüğün IIa-b Tabakalarında bulunmuştur. Ancak yoğunluk MÖ 2.yy.'dadır. Özellikle MÖ 2.yy.'ın ikinci çeyreği, toplamda beş sikkeyle en fazla Seleukos Krallığı sikkesinin tarihlendiği dönemdir (Fig. 10). Sikkeler, yüzeyden bulunan biri hariç (Kat. 5, Fig. 16), doğu ve kuzeydoğuda yer alan açmalardan ele geçmiştir. Bunlar kuzeydoğuda yer alan AP-186 (Kat. 11, Fig. 22), AR-189 (Kat. 8, Fig. 19); doğuda yer alan AY-189 (Kat. 3, Fig, 14 ve Kat. 6, Fig. 17), AZ-185 (Kat. 9, Fig. 20), BA-185 (Kat. 4, Fig. 15 ve Kat. 10, Fig. 21), AY-187 (Kat. 12, Fig. 23), BB-184 (Kat. 2, Fig. 13) ve batıda yer alan AY-173 (Kat. 7, Fig. 18) açmalarıdır (Fig. 3). Bu durum, Seleukos Krallığı dönemindeki yerleşmenin, sitadelin daha çok doğu kısmında olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, bu alanda tespit edilmiş olan mimari (Fırat – Girginer 2020) ve diğer arkeolojik buluntular da (Girginer – Oyman - Girginer 2020: 213 vd.) bunu desteklemektedir. Sikkeler ve diğer buluntular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Tatarlı Höyük ve çevresinin Seleukos Krallığı'nın merkezindeki konumuyla, MÖ 3. yy.'ın başından, 1. yy.'ın başlarına kadar faal bir yerleşime sahne olduğunu söylemek mümkündür.

Hellenistik Dönem Kent Sikkeleri (MÖ 2-1. yy.)

Tatarlı Höyük kazılarında tamamı bronz olmak üzere on adet teşhis edilmiş (Kat. 28 - 37, Fig. 24 - 33), 33 adet teşhis edilememiş (Kat. 38 - 70) olmak üzere, toplam 43 adet Hellenistik Dönem'de kentler tarafından basılmış sikke bulunmuştur. Teşhis edilmiş sikkeler içerisinde ikinci büyük grubu oluşturan Hellenistik Dönem kent sikkelerinden (Fig. 5) yedi adeti Hierapolis – Kastabala, iki adeti Mopsuhestia, bir adeti Aigeai (Fig. 7), bir adeti de belirsiz darphanede basılmıştır (Fig. 11). Bu darphaneler, diğer bazı Kilikia kentleri ile birlikte ilk kez Seleukos Kralı IV. Antiokhos Dönemi'nde verilen izinle sikke basmaya

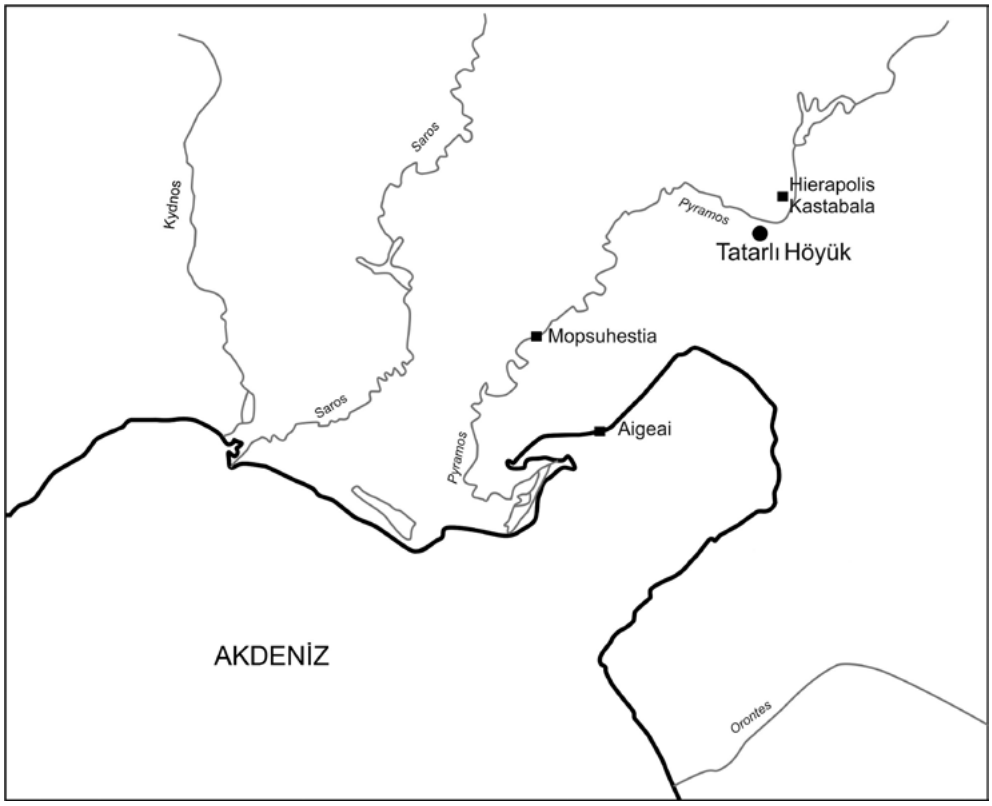

Fig. 11: *Hellenistik Dönem kent sikkelerinin basıldığı darphaneler.*

başlamışlardır (Tempesta 2005: 62; Meyer 2011: 505 vd.). Üzerlerinde tarih yer almadığı için tamamı MÖ 2-1. yy.'a tarihlendirilen bu sikkelerde, genellikle Yunan tanrı ve tanrıçalarının tasvirleri yer alırken, Hierapolis – Kastabala kentine ait beş sikke (Kat. 29 - 33, Fig. 25 - 29) kent tanrıçası Tykhe başı – tahtta oturan Perasia[5] tipinde basılmıştır. Kilikia'da bu sikkelerin sirkülasyonları MÖ 2. yy.'dan, MS 1. yy.'a kadar devam etmektedir.

Bölgede Karatepe – Aslantaş kazıları ve yakın çevresinden Hellenistik Dönem kent sikkelerinden altı adet ele geçmiştir. Bunlardan beş adeti Hierapolis – Kastabala, bir adeti Elaiussa – Sebaste kentlerine aittir (Fischer – Bossert 2014: 165, Kat. 8 - 13, Taf. 45). Hierapolis – Kastabala sikkelerinden dört adeti kent tanrıçası Tykhe başı – tahtta oturan Perasia tipinde, 1 adeti de kent tanrıçası Tykhe başı - Pyramos tipindedir. Bu dört

[5] Perasia (Andrade 2011; Pohl – Sayar 2004; Sayar 2000; Robert 1964), Hierapolis – Kastabala kentinin tanrıçasıdır ve ismi, kökleri Geç Hitit Dönemi'ne kadar uzanan Pirvaşua (=Kubaba) adındaki Anadolu'lu tanrıçadan türetilmiştir (Sayar 2000: 3). Strabon, Perasia'yı Artemis'le birlikte anarak, tanrıça hakkında *"Kastabala'da bulunan Perasia Artemisi'nin tapınağında rahibelerin çıplak ayakla, hiç acı duymadan kızgın köz üzerinde yürüdükleri söylenir. Burada bazı kimseler Orestes'le Tauropolos'u tekrar tekrar anlattılar ve 'diğer taraftan' geldiği için Perasia'lı dendiğini ısrarla söylediler"* demektedir (Strabon, XII.2,7). Kentin sikkeleri üzerindeki Perasia tasvirleri ve Hierapolis - Kastabala'da bulunan Perasia'ya sunulmuş olan adak yazıtları tanrıçanın kült merkezinin bu kent olduğunu belgelemektedir (Sayar 2000: 3).

sikkeden bir adeti (Fischer – Bossert 2014: 165, Kat. 8, Taf. 45). Kat. 30, Fig. 26'daki, üç adeti de (Fischer – Bossert 2014: 165, Kat. 9-11, Taf. 45). Kat. 31 - 33, Fig. 27 - 29'daki sikkelerdendir. Sirkeli Höyük'ün son dönem kazılarında, 2007 yılında bulunmuş olan bir adet bronz sikkenin ise, sadece MÖ 1. yy. Anazarbos sikkesi olduğundan bahsedilmektedir (Novák - Kozal 2010: 481). Yine Tarsos Gözlü Kule birinci dönem kazılarında bulunmuş olan bir adet sikke, Kat. 29 - 33, Fig. 25 - 29'da yer alan Hierapolis – Kastabala sikkelerindendir (Cox 1950: Cat. 265, Pl.92, 265). Dağlık Kilikia'da ise, Olba antik kentinin akropolis kazılarında 33 adet Hellenistik Dönem kent sikkesi bulunmuştur. Büyük bir çoğunluğu Olba kentinin yakınlarındaki kentlere ait olan bu sikkeler içerisinde Tarsos darbı sikkeler de yer almaktadır (Aksoy 2019: 56 - 88, Kat. 8 - 40). Bu merkezlerdeki sikkeler, Hellenistik Dönem'deki kent sikkelerinin MÖ 2. yy.'dan itibaren Seleukos Krallığı sikkeleri ile birlikte bölgede sirkülasyonda olduklarını göstermektedir.

Seleukos Krallığı sikkeleri gibi, bu sikkeler de höyüğün IIa-b Tabakaları'nda bulunmuştur, ancak yoğunluk IIa Tabakası'ndadır. Nitekim, Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen teşhis edilmiş toplam 22 sikkenin, 17'si höyüğün IIa Tabakası'na aittir. Sikkeler, kuzeydoğuda yer alan AS-188 (Kat. 35, Fig. 31), AT-185 (Kat. 28, Fig. 24; Kat. 34, Fig. 30) ve doğuda yer alan AY-185 (Kat. 31, Fig. 27), AY-188 (Kat. 36, Fig. 32), AY-189 (Kat. 32, Fig. 28), AV-189 (Kat. 37, Fig. 33), AZ-183 (Kat. 30, Fig. 26), AZ-185 (Kat. 29, Fig. 25, Kat. 33, Fig. 29) açmalarında bulunmuştur (Fig. 3). Bu sikkeler, mimari ve diğer arkeolojik buluntulara göre, IIa Tabakası'nda da Hellenistik Dönem yerleşiminin doğu kısmında yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bu süreçte, IV. Antiokhos'un verdiği izinle Kilikia kentlerinin otonom olarak sikke basmaya başlaması, MÖ 2. yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren bölgedeki sikke sirkülasyonunu oldukça arttırmıştır. Seleukos Krallığı'na ait sikkeler MÖ 1. yy'ın başlarına, kent darpları ise MÖ 1. yy.'ın sonuna kadar tarihlenmektedir. Dolayısıyla Seleukos Krallığı'nın bölgede etkisini kaybettiği MÖ 1. yy.'ın ilk çeyreğinden sonra, kent sikkelerinin sirkülasyonunun daha da artmış olması muhtemeldir. Hellenistik Dönem'e ait sikkelerden, Seleukos Krallığı Dönemi'nde iki, kent sikkelerinde ise yedi adet sikke Hierapolis-Kastabala kentinde basılmıştır (Fig. 7). Bu niceliksel yoğunluk ve coğrafi yakınlığa bakıldığında, höyüğün Hellenistik Dönem'de, özellikle de MÖ 2-1.yy.'larda, daha çok Hierapolis – Kastabala kentinin etki alanındaki bir yerleşim birimi olduğu anlaşılmaktadır.

Tarkondimotos Krallığı Sikkesi

Tatarlı Höyük kazılarında Tarkondimotos Krallığı'na[6] ait yalnızca bir adet bronz sikke

[6] Tarkondimotos Krallığı, Roma generali Pompeius Magnus mö 67'deki Kilikia korsanlarına karşı kazandığı zaferden sonra, korsan liderlerinden Tarkondimotos'u, Tatarlı Höyük'ün de içinde yer aldığı, kuzeydoğu Ovalık Kilikia'ya yerleştirerek onun kendi adıyla bir krallık kurmasına izin vermesiyle kurulmuştur (Sayar 2001: 373). MÖ 64 - 31 yıllarında başkenti Hierapolis – Kastabala olan bu krallığa liderlik eden I. Tarkondimotos'un Roma iç çatışmasında Marcus Antonius ve VII. Kleopatra tarafını

bulunmuştur (Kat. 71, Fig. 35). II. Tarkondimotos Philopator Dönemi'ne (MÖ 20 – MS 17) ait, kent tanrıçası Tykhe – Athena Nikephoros tipli bu sikke, Anazarbos kentinde basılmıştır. Bu sikkelerin sirkülasyonu, coğrafi olarak Kilikia Bölgesi ve muhtemelen kralın hayatta olduğu dönemle sınırlı olmalıdır. Bölge sikkeleri ile ilgili katalog, kitap ve makalelerin tamamında yer almalarına karşın, Kilikia'da yapılan kazı ve araştırmalarında henüz bu sikkelerden yayınlanmış örnek bulunmamaktadır.

Sikke, höyüğün doğu kısmında AV-189 (Kat. 71, Fig. 35) açmasında bulunmuştur (Fig. 3). Bu açmada ayrıca bir adet Seleukos Krallığı'na ait belirsiz sikke (Kat. 16), bir adet teşhis edilmiş (Kat. 37, Fig. 33), beş adet teşhis edilememiş (Kat. 42 - 46) Hellenistik Dönem kent sikkesi de ele geçmiştir. Höyüğün Hellenistik Dönem mimarisini çalışan Fırat'a göre, IIb Tabakası'ndaki mimari, bu evrenin sonlarında küçülmüş, IIa Tabakası'nda yapılar yeni bir planla daha küçük ve basit olarak inşa edilmiştir. MÖ 1.yy.'ın ortalarında ise höyük terk edilmiştir (Fırat 2019: 116; Fırat – Girginer 2020: 155). Ancak, buluntular höyüğün terk edilmesinin daha geç bir tarihte olabileceğini göstermektedir. Buna göre, MÖ 20 - MS 17 arasına tarihlendirilen Tarkondimotos Krallığı sikkesi, MÖ 1. yy.'ın sonlarına kadar tarihlendirilen ancak sirkülasyonları yer yer MS 1. yy.'da da devam eden Hellenistik Dönem kent sikkeleri ve MÖ 1. yy. ile MS 1. yy. başlarına kadar tarihlendirilen bir adet kandil (Gerçek 2020: 200), bu tarihin daha geç olduğuna dair kanıtlardır. Bu bağlamda, höyüğün terk edilmesinin MÖ 1. yy. sonu veya MS 1.yy. başında gerçekleşmiş olması gerekmektedir.

Roma İmparatorluğu Sikkeleri

Tarkondimotos Krallığı'na ait sikkeden sonra, höyükte yaklaşık 250 yıllık bir süreye ait kesin tarihlenmiş sikke veya herhangi bir arkeolojik buluntu ele geçmemiştir. Bu dönemden sonra, höyükteki kazılarda iki adet teşhis edilmiş Roma İmparatorluğu Dönemi'ne ait gümüş sikke bulunmuştur (Kat. 72 - 73, Fig. 36 - 37). Ayrıca, Roma İmparatorluğu ve/veya Roma kent sikkesi olmak üzere ait dört adet de teşhis edilememiş sikke ele geçmiştir (Kat. 74 - 77). Antiokheia'da basılmış olan teşhis edilmiş sikkelerden ilki, Trebonianus Gallus Dönemi'ne (MS 251 - 253) ait, imparatorun büstü – Felicitas tipli sikke, ikincisi ise Gallienus Dönemi (MS 253 - 268), Iulia Cornelia Salonina'ya ait olan, MS 265 yılına tarihlendirilen, imparatoriçenin büstü - Ceres tipli sikkedir. Birinci sikkenin ait olduğu yıllar, bölgede Roma İmparatorluğu ve Roma kent sikkelerinin sirkülasyonun en yoğun olduğu dönemdir. İkinci sikke ise, bölgede yalnız Roma İmparatorluğu sikkelerinin sirkülasyonunun olduğu döneme aittir. Bu iki sikkeden de anlaşılacağı üzere, MS 260'daki I. Shapur

tutması ve MÖ 31 yılında Actium'daki deniz savaşını karşısında olduğu Octavianus'un kazanmasıyla Roma bu krallığa son vermiştir. Devam eden süreçte Octavianus (Augustus), MÖ 20 yılından itibaren II. Tarkondimotos Philopator'un tekrar krallığı yönetmesine izin vermiş, MS 17'de kral ölene kadar krallık varlığını sürdürmüştür (Sayar 2019: 339, 345-346; Andrade 2011: 123 vd.; Tobin 2001: 381 vd; Sayar 2001: 374-376).

işgali öncesi ve sonrasında Antioheia darphanesi faal olarak çalışmaya devam etmiştir.

Ovalık Kilikia'daki Karatepe – Aslantaş kazıları ve yakın çevresinden Roma İmparatorluğu ve Roma kent sikkelerinden oluşan ve Domitianus Dönemi'nden (MS 81 - 96) Honorius Dönemi'ne (MS 393 - 423) kadar tarihlenen 33 adet sikke ele geçmiştir (Fischer – Bossert 2014: 165-70, Kat. 14 - 46, Taf. 45-47). Bunlardan bir adeti imparatorun büstü - Mars tipli Antiokhia baskısı Trebonianus Gallus Dönemi'ne ait ve bir adeti de Gallienus Dönemi'ne ait Salonina büstü – tahtta oturan imparator tipli, Mediolanum baskısı antoninianus birimindeki Roma İmparatorluğu sikkeleridir (Fischer – Bossert 2014: 167, Kat. 27 - 28, Taf. 46). Bunlar Kat. 72 - 73, Fig. 36 - 37'deki sikkelerden olmasa da, aynı imparatorların dönemine ait olduklarından önemlidirler. Yine, katalogda yer alan sikkelerden bulunmamış olsa da, Tarsos Gözlü Kule birinci dönem kazılarında da, imparator Gallienus Dönemi'nden II. Theodosius Dönemi'ne (MS 408 - 450) kadar 61 adet sikke bulunmuştur (Cox 1950: Cat. 284 - 345). Dağlık Kilikia'da ise, Olba antik kentinde akropolis kazılarında MS 1 - 3. yy.'a tarihlendirilen toplam 37 adet Roma kent sikkesi bulunmuştur. Bunlar, genellikle kente yakın antik kentlerin bastığı sikkeler olmakla birlikte, içlerinde altı adet Tarsos baskısı sikke de yer almaktadır (Aksoy 2019: 22; 93-131, Kat. 45-83; 155, Şekil. 4.3). Akropolis kazısında ayrıca, Roma İmparatorluğu'na ait Titus Dönemi'nden (MS 79 - 81) Honorius Dönemi'ne kadar tarihlendirilen toplam 35 sikke de ele geçmiştir (Aksoy 2019: 22; Kat. 93-131, Kat. 45 - 83; 155 - 156, Şekil. 4.4-5). Ancak, içlerinde Kat. 72 - 73, Fig. 36 - 37'deki sikkelerden bulunmamaktadır. Olba antik kentinin 2010 - 2012 yılları arasındaki tiyatro kazılarında ise, yedi adet Roma kent sikkesi (Sarıız 2014: 27, Şekil 4.1-2) ile 42 adet Roma İmparatorluğu sikkesi bulunmuştur. Bunlardan tarihlenebilen Roma İmparatorluk sikkeleri, C. Iulius Verus Maximus Dönemi'nden (MS 235 - 238) Zeno Dönemi (MS 474 - 491) arasında geniş bir zaman dilimi içerisinde yer almaktadır (Sarıız 2014: 37-8, Şekil 4.1-2, Çizelge 4.2). Yine bu sikkelerin içerisinde de Kat 72 - 3, Fig. 36 - 37'deki sikkelerden yer almamaktadır, ancak bunlardan bir tanesi Trebonianus Gallus Dönemi'ne ait antoninianus birimindeki, imparatorun büstü - Aequitas tipinde basılmış olan sikkedir (Sarıız 2014: 87, Kat. 9). Bu merkezlerdeki buluntular, MS 260'daki I. Shapur işgalinden sonraki büyük yıkıma rağmen, Roma İmparatorluğu sikkelerinin bölgedeki sirkülasyonunun yoğunluğuna işaret etmektedir.

Höyükte Roma İmparatorluğu sikkeleri, sitadelin doğu kısmındaki AZ-188 (Kat. 72 - 73, Fig. 36 - 37) açmasından ele geçmiştir (Fig. 3). Aynı açmadan yalnızca bir adet, yine Roma İmparatorluğu veya Roma kent sikkesi olması muhtemel olan teşhis edilememiş sikke ele geçmiştir (Kat. 76). Höyükte teşhis edilmiş yegâne Roma İmparatorluğu Dönemi buluntularının bu iki sikke olması, şu an için höyüğün kazılan kısımlarında Roma yerleşmesi olmadığını göstermektedir. Ancak, yine AZ-188 (Kat. 76), AZ-189 (Kat. 74), AZ-190 (Kat. 75) ve AZ-191 (Kat. 77) açmalarında bulunmuş Roma İmparatorluğu Dönemi'ne ait belirsiz sikkeler (Fig. 3) ile AZ-190 açmasında bulunmuş, Bizans İmparatorluğu Dönemi'ne (I. Tabaka MS 4. yy. ve sonrası) ait iki kiremit mezar yapısı (Girginer – Oyman - Girginer 2020: 212; Açıkkol – Yıldırım - Sarı 2020: 1 vd.), sitadelin en doğu

kısmının MS 250 yılından sonra, Roma İmparatorluğu'nun geç döneminde geçici olarak kullanılmış olabileceğine işaret etmektedir.

Antakya Haçlı Prensliği Sikkeleri

Roma İmparatorluğu sikkelerinden sonra, höyükte yaklaşık 900 yıllık bir döneme ait sikke ele geçmemiştir. Bundan sonra, Prens III. Bohemond (MS 1163 - 1201) Dönemi'ne tarihlenen, dört adet Antakya Haçlı Prensliği'ne[7] ait billon sikke bulunmuştur (Kat. 78 - 81, Fig. 38 - 41). Antakya Haçlı Prensliği sikkeleri hakkındaki en detaylı çalışmayı yapan Malloy (Malloy vd. 2004) ile Metcalf (Metcalf 1995), bu sikkeleri "Billon Denier"ler içinde "Helmet Denier" olarak adlandırmış ve sınıflandırmışlardır. Tamamı III. Bohemond (MS 1163 - 1201) Dönemi'ne ait bu sikkeler, Antiokhia baskısı olup, miğferli ve zırhlı erkek başı - haç tipinde basılmışlardır. Ön yüzlerdeki tasvir III. Bohemond'u veya Haçlı askerini, arka yüzlerdeki haç ise Haçlıları temsil etmektedir. Yazı olarak, ön yüzlerde III. Bohemond'un ismi +BOAИVИDVS ve türevleri, arka yüzlerde ise Antiokhia kentinin ismi +ANTI:OCHIA ve türevleri yer almaktadır. Aynı tipte çok uzun süre basıldıkları için, ön ve arka yüz tasvirleri değişmese de, yazılarda farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu sikkelerin sirkülasyonu Antiokhia ve çevresinde MS 12 ve 13. yy.'da devam etmiştir. Ancak, Kilikia'da yapılan kazı ve yüzey araştırmalarında henüz bu sikkelerden yayınlanan olmamıştır.

Antakya Haçlı Prensliği sikkeleri, höyüğün sitadelinin doğu kısmında BA-189 (Kat. 78, Fig. 38), BA-185 (Kat. 79, Fig. 39; Kat 81, Fig. 41) ve AY-189 (Kat. 80, Fig. 40) açmalarında bulunmuştur (Fig. 3). Bu açmalardan BA-185'de ayrıca iki adet teşhis edilmiş (Kat. 4, Fig. 15; Kat. 10, Fig. 21) ve beş adet teşhis edilememiş (Kat. 23 - 27) Seleukos Krallığı sikkesi de bulunmuştur. AY-189'da ise iki Seleukos Krallığı (Kat. 3, Fig. 14; Kat. 6, Fig. 17), bir adet teşhis edilmiş (Kat. 32, Fig. 28), dört adet belirsiz (Kat. 47 - 50) Hellenistik Dönem kent sikkesi ve bir adet Kilikya Ermeni Krallığı'na ait (Kat. 82, Fig. 42) sikke de bulunmuştur. BA-189 açmasından ise, başka sikke bulunmamıştır. Höyükte yapılan kazılarda, bu sikkeler dışında, Antakya Haçlı Prensliği Dönemi'ne ait herhangi bir mimari kalıntı ve arkeolojik buluntuya rastlanmamıştır. Buna rağmen, sikkelerin BA-185 açması ve kuzey - güneyde bitişik olan AY-189 ve BA-189 açmalarında ele geçmesi, sitadelin

[7] Başta Kudüs ve çevresi olmak üzere, Hıristiyanlarca kutsal sayılan topraklar MS 7.yy.'dan itibaren Müslümanların elinde bulunuyordu. Avrupalı Hıristiyanların bu toprakları geri almak için başlattıkları seferlere Haçlı Seferleri denmektedir (Runciman 2019). Bu amaç için 1096 - 1270 arasında sekiz Haçlı Seferi düzenlenmiştir. Bunlardan I. Haçlı Seferi sırasında 1098 yılında kurulmuş olan Antakya Haçlı Prensliği (Runciman 2019: 181 vd.), 1268'de Memlüklü Devleti sultanı Baybars (MS 1260 - 1277) tarafından yıkılmıştır (Akkuş Yiğit 2015: 178). Prens III. Bohemond (MS 1163 - 1201) Dönemi'ne ait dört adet sikke, höyükte Antakya Haçlı Prensliği'ne dair izlerdir. MS 12. yy. boyunca Kilikia Haçlılar, Selçuklular, Bizans ve Kilikya Ermeni Krallığı'nın etki alanında kalmıştır (Ünal – Girginer 2007, 293 - 295). Bu süreçte, yüzyılın ikinci yarısında Tatarlı Höyük'ün de içinde yer aldığı doğu Ovalık Kilikia'nın daha çok Antakya Haçlı Prensliği hakimiyetinde olduğunu söylemek mümkündür (Ünal – Girginer 2007, 296).

doğu kısmındaki bu alanlarda (Fig. 3) Hellenistik Dönem'den sonra ilk kez Antakya Haçlı Prensliği Dönemi'nde geçici bir yerleşimin olabileceğine işaret etmektedir.

Kilikya Ermeni Krallığı Sikkeleri

Tatarlı Höyük kazılarında, Antakya Haçlı Prensliği sikkelerinin ait olduğu dönemden kısa bir süre sonrasına tarihlendirilen, Kilikya Ermeni Krallığı'na[8] ait, Sis (Kozan) baskısı, iki adet bakır tank ve kardez biriminde sikke bulunmuştur (Kat. 82 - 83, Fig. 42 - 43). Bu döneme ait sikkelerden birincisi, I. Hetoum Dönemi'ne (MS 1226 - 1270) ait olan silik - haç tipindeki sikkedir. Arka yüzdeki haç, Kilikya Ermeni Krallığı sikkelerinde en çok tasviri görülen dini semboldür. Yalnız, bu durum sadece Ermenilere özgü olmayıp, Ortaçağ'da Hıristiyan ülkelerin çoğunun sikkelerinde görülmektedir. İkinci sikke ise, II. Levon Dönemi'ne (MS 1270 - 1289) ait olan aslan - haç tipindeki sikkedir. Ön yüzdeki ön ayaklarını yukarı kaldırmış aslan, Kilikya Ermeni Krallığı'nın armasıdır ve bayrakları üzerinde yer alır. Bu sikkelerin bölgedeki sirkülasyonu, krallığın yıkıldığı MS 1375 yılına kadar devam etmiştir.

Ovalık Kilikia'da Tatarlı Höyük'ün kuş uçumu 35 km. güneyinde yer alan ve 1992 yılından itibaren başlatılmış olan Kinet Höyük (Dörtyol/Hatay) kazılarında, I. Levon Dönemi'nden (MS 1198 - 1219) III. Levon Dönemi'ne (MS 1301 - 1307) kadar tarihlendirilen toplam 63 adet Kilikya Ermeni Krallığı sikkesi bulunmuştur (Nercessian 2004; Nercessian 2009; Nercessian 2014). Bunlardan on adeti I. Hetoum Dönemi'ne (MS 1226 – 1270) ait olan Kat. 82, Fig. 42'deki sikkelerden, sekiz adeti de II. Levon Dönemi'ne (MS 1270 - 1289) ait olan Kat. 83, Fig. 43'deki sikkelerdendir (Nercessian 2014: 87). Yine Ovalık Kilikia'da, Karatepe – Aslantaş kazıları ve yakın çevresinden Kilikya Ermeni Krallığı'na ait, I. Levon Dönemi'nden (MS 1187 - 1228) V. Levon Dönemi'ne (MS 1374 - 1375) kadar tarihlendirilen toplam, yedi adet sikke ele geçmiştir (Fischer – Bossert 2014: 172-173, Kat. 68-74, Taf. 50-1). Bunlardan üç adeti, farklı tiplerde olsalar da, Kat. 82, Fig. 42 ve Kat. 83, Fig. 43'deki gibi I. Hetoum ve II. Levon dönemlerine tarihlendirilmektedirler (Fischer – Bossert 2014: 172-173, Kat. 69-71, Taf. 50). Tatarlı Höyük ile birlikte, en yakınındaki bu iki merkezde bulunan sikkeler, Ovalık Kilikia'da özellikle MS 12. ve 13. yy.'da Kilikya Ermeni Krallığı'nın siyasi otoritesinin gücüne işaret etmektedir.

Kilikya Ermeni Krallığı'na ait bu sikkeler, höyüğün sitadelinin doğu kısmında AY-189 (Kat. 82, Fig. 42) ve BA-188 (Kat. 83, Fig. 43) açmalarında bulunmuştur (Fig. 3). Bu açmalardan AY-189'da, ayrıca iki Seleukos Krallığı (Kat. 3, Fig. 14 ve Kat. 6, Fig. 17) ve bir

[8] Kilikia Bölgesi'nde ms 1080 - 1198 yıllarında beylik, MS 1198 - 1375 yıllarında krallık olan, Çukurova merkezli olarak kurulmuş Kilikya Ermeni Krallığı, yaklaşık 300 yıl hüküm sürmüştür (Ersan 2019: 107 vd.). I. Ruben (MS 1080 - 1095) tarafından kurulan beylik, I. Levon (MS 1198/99 - 1219) zamanında krallık olmuştur. Beylik döneminde başkenti Tarsus, krallık döneminde ise Sis'tir (Kozan). Krallığa 1375 yılında Memlük Devleti son vermiştir (Ersan 2019: 230-231).

adet teşhis edilmiş (Kat. 32, Fig. 28), dört adet belirsiz (Kat. 47 - 50) Hellenistik Dönem kent sikkesi ve bir adet Antakya Haçlı Prensliği (Kat. 80, Fig. 40) sikkesi de bulunmuştur. BA-188'de ise başka sikke bulunmamıştır; ancak açma bir adet Antakya Haçlı Prensliği sikkesinin bulunduğu BA-189 (Kat. 78, Fig. 38) açmasının batı bitişiğinde yer almaktadır (Fig. 3). Bu bağlamda, Antakya Haçlı Prensliği sikkeleri ile Kilikya Ermeni Krallığı sikkelerinin bulunduğu alanlar örtüşmektedir. Höyükten ele geçen Ermeni Krallığı sikkeleri, bölgedeki siyasi gelişmelerle de paralellik göstermektedir. Buna göre, MS 12. yy.'ın ikinci yarısında Tatarlı Höyük'ün de içinde bulunduğu alanın hakimiyeti daha çok Antakya Haçlı Prensliği'ndeyken, yüzyılın sonunda ve MS 13. yy.'ın ikinci yarısında bu hakimiyet Kilikya Ermeni Krallığı'na geçmiştir (Ersan 2019: 196 -197). Ancak, Tatarlı Höyük'ün kazılan kısmında aynı Antakya Haçlı Prensliği Dönemi'nde olduğu gibi, bu sikkeler dışında, Kilikya Ermeni Krallığı Dönemi'ne tarihlendirilebilecek herhangi bir mimari kalıntı ve arkeolojik buluntuya rastlanılmamıştır. Dolayısıyla şu an için höyük üzerinde Kilikya Ermeni Krallığı yerleşmesinden bahsetmek güçtür. Ancak, Antakya Haçlı Prensliği ile Kilikya Ermeni Krallığı sikkelerinin kronolojik devamlılık göstermesi, höyük üzerinde MS 12. yy.'ın ikinci yarısı ile 13.yy.'da yaklaşık olarak 150 yıl boyunca geçici olarak yerleşilmiş olabileceği ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu Sikkesi

Tatarlı Höyük kazısının numismatik ve diğer arkeolojik buluntuları içerisinde en geç tarihli olanı, I. Abdülmecid (MS 1839 - 1861) Dönemi'ne ait, Osmanlı İmparatorluğu[9] gümüş 10 parasıdır (Kat. 84, Fig. 44). Tuğra – yazı tipindeki sikke, H. 1255 yılında (Miladi: 1839 - 1840) Kostantiniye'de basılmıştır. Bu sikkelerin sirkülasyonu Osmanlı Devleti'nin hâkim olduğu geniş coğrafyada, I. Abdülmecid'in padişahlığı döneminde devam etmiştir.

Bölgede Karatepe – Aslantaş kazıları ve yakın çevresinden Osmanlı İmparatorluğu'na ait, III. Mustafa (MS 1757 - 1774) ve I. Abdülmecid dönemlerine ait iki gümüş sikke ele geçmiştir (Fischer – Bossert 2014: 174, Kat. 78-79, Taf. 51). I. Abdülmecid dönemine ait olan sikke, Kat. 84, Fig. 44 ile aynı tarihli olan 20 paradır (Fischer – Bossert 2014: 174, Kat. 79, Taf. 51).

Osmanlı İmparatorluğu sikkesi, höyüğün sitadelinin doğu kısmında AY-183 (Kat. 84, Fig. 44) açmasında bulunmuştur (Fig. 3). Bu sikke dışında aynı açmadan bir adet teşhis edilememiş Hellenistik Dönem kent sikkesi de (Kat. 60) ele geçmiştir. Höyükte yapılan kazılarda, bu sikke ve bir adet Nürnberg jetonu dışında, Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ne tarihlendirilebilecek mimari veya başka arkeolojik buluntu tespit edilememiştir. Bu

[9] Çukurova, 1375 yılında Kilikya Ermeni Krallığı'nın hakimiyetinin sona ermesinden sonra Memlüklü Devleti'nin hakimiyetine girmiştir (Akkuş Yiğit 2015: 201). Daha sonra ms 1360 yılında Ramazanoğlu Beyliği hakimiyetine giren bölge, ms 1514 yılında kısmen, ms 1608'de de tamamen Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmıştır (Kılıç 2016: 13-15).

durum, höyüğün sitadel kısmında Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ne ait bir yerleşimin olmadığına, ancak MS 18-19 yy.'larda geçici bir süreliğine kullanılmış olabileceğine işaret etmektedir.

Nürnberg Jetonu

Tatarlı Höyük kazılarında, Kilikya Ermeni Krallığı sikkelerinden sonra yaklaşık 400 yıl, numismatik ve diğer arkeolojik buluntu ele geçmemiştir. Bu dönemden sonraki ilk buluntu, bakır alaşımından imal, bir adet "Germen jetonu" ya da "Nürnberg jetonu"dur[10]. (Kat. 85, Fig. 45). Güneş, ay ve yıldızlar – imparatorluk küresi tipindeki jetonun ön yüzünde usta olarak Johann Jacob Dietzel'in (MS 1711 - 1748) ismi yazılıdır. Almanya'nın Nürnberg kentinde, MS 16. yy.'dan itibaren üretilen jetonlar, Avrupa'da yaygınlaşarak ün kazandığı için jetonlar bu kentin ismiyle anılır olmuştur (Mitchiner 1988: 391). Bu jetonların sirkülasyonları özellikle MS 16.yy.'dan sonra tüm Avrupa, Rusya, Anadolu, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya yayılmıştır.

Türkiye Trakyası'nda Hadrianopolis (Edirne) kazılarında 200'ün üzerinde bu jetonlardan bulunmuştur (Erol – Özdizbay 2014; Çizmeli – Öğün 2013). Kilikia'da ise Alanya Kalesi kazılarında usta Iohann Christian Reich (MS 1758 - 1814) tarafından üretilmiş bir adet Nürnberg jetonu bulunmuştur (Bilici 2005: 351 vd.).

Nürnberg jetonu, höyüğün sitadelinin doğu kısmında AV-188 (Kat. 85, Fig. 45) açmasında bulunmuştur (Fig. 3). Bu açmada, başka numismatik buluntu ele geçmemiştir. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ne ait ithal bir eser olan bu jetonun, höyüğe nasıl ulaştığını kestirmek, şu an için imkânsız gibi görünmektedir. Ancak, üst kısmında sonradan açıldığı anlaşılan bir delik, jetonun hesaplama veya oyunun ötesinde, başlık veya bele bağlanan kuşaklarda süs amaçlı olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun geç döneminde ikinci kullanımına işaret etmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Çukurova'nın en büyük höyüklerinden biri olan Tatarlı Höyük kazılarında 2007 - 2019 yıllarında bulunmuş olan sikkeler ve Nürnberg jetonu, yerleşim tarihi konusunda önemli bilgiler sunmaktadır. Kazılarda, Neolitik Dönem'den Hellenistik Dönem'e kadar kesintisiz yerleşim tespit edilen höyüğün, en parlak çağını MÖ 11. Binyıl'da yaşadığı anlaşılmıştır.

[10] Mali değeri olmayan "Jeton", "Rechenpfennige" ya da "Reckoning Counter" adlarıyla literatüre geçen sikke görünümündeki bu tür madeni eserlerin, hesap işlerinde kullanılmak üzere ilk kez tahminen 12. yy.'ın sonlarında İtalya'da ortaya çıktığı, akabinde 13. yy.'ın başlarında Fransa'da ve yüzyılın sonlarına doğru da İngiltere'de yaygın olarak kullanılmaya başlandığı bilinir (Bilici 2005: 351). Zaman içerisinde hesaplama işlerinde kullanımı azalan bu jetonlar, siyasi mesaj vermek üzere bir propaganda aracı işlevi kazanmış, ms 16. yy.'da ise oyun jetonu olarak da kullanılmaya başlanmıştır (Van Beek 1986; Bilici 2005: 352; Çizmeli – Öğün 2013: 434).

Tatarlı Höyük'ün bu süreçte Hitit İmparatorluğu ile çağdaş yerel Kizzuwatna Devleti'nin kutsal kentlerinden biri olduğu düşünülmektedir (Girginer – Oyman - Girginer 2020: 225, 227). Bu dönemden sonra höyük kesintisiz iskân sunsa da, sitadel kısmındaki yerleşimin giderek küçüldüğü ve Hellenistik Dönem'de kırsal bir yerleşime dönüştüğü tespit edilmiştir (Girginer – Oyman - Girginer 2020: 227). Höyükte bulunmuş sikkeler de bu dönem ve sonrasına aittir.

Tatarlı Höyük kazılarında MÖ 4. yy. ile MÖ 1. yy. arasına tarihlendirilen, tamamı Hellenistik Dönem'e ait 22 adeti teşhis edilmiş, 48'i teşhis edilememiş toplam 70 sikke bulunmuştur. Bu sikkeler, teşhis edilen 32 sikkenin % 68.74'ünü, teşhis edilemeyen 52 sikkenin % 83.42'sini, toplam 84 sikkenin ise % 83.33'ünü oluşturmaktadır. Teşhis edilen sikkelerden, iki adeti gümüş diğerleri bronzdan basılmış olup; bir adeti Makedonia Krallığı, 11 adeti Seleukos Krallığı ve on adeti Hellenistik Dönem kent sikkeleridir (Fig. 5). Bu sikkelerden dokuz adeti Hierapolis – Kastabala, sekiz adeti Antiokheia, iki adeti Tarsos, iki adeti Mopsuhestia ve bir adeti Aigeai kentlerinde basılmıştır (Fig. 6, 7). Bu sikkeler, höyüğün IIa ve Ib Tabakalarında ele geçmiştir, ancak yoğunluk IIa Tabakası'ndadır. Hellenistik Dönem'in erken evresini oluşturan IIb Tabakası'nın (MÖ 4. yy.'ın üçüncü çeyreği – MÖ 2. yy.'ın ortaları) tarihlendiği dönemde, MÖ 4. yy.'ın son iki çeyreğinde, bölgede Pers satraplarına ait sikkeler, bölge kentleri tarafından otonom olarak basılmış olan sikkeler, Kilikia ile ticaret yapan batı Anadolu ve Yunan kentlerine ait sikkeler ve Makedonia Krallığı sikkelerinin sirkülasyonu vardır. MÖ 3. yy.'ın başından itibaren ise bölgenin hakimiyetini ele geçiren Seleukos Krallığı, kentlerin kendi adlarına sikke basmalarını yasaklamış, Kilikia'da yalnız devletin resmi paraları kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum MÖ 2. yy.'ın ikinci çeyreğinin başına kadar devam etmiştir. IIb Tabakası'na ait teşhis edilmiş dokuz adet sikke (Kat. 1 - 9, Fig. 12 - 20), mimari ve diğer arkeolojik buluntular, höyükteki bu döneme ait yerleşimin kanıtlarıdır. İlk bakışta, daha geniş ve sistemli bir mimariye sahip olan IIb Tabakası'nda, daha küçük ve basit mimariye sahip olan IIa Tabakası'na (MÖ 2. yy.'ın ortaları – MÖ 1. yy.'ın ortaları) göre sikke sayısının daha az olması bir tezatlık içeriyor gibi görünmektedir. Ancak, MÖ 2. yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren IV. Antiokhos tarafından bölge kentlerine önce yarı otonom, sonra da otonom olarak sikke basma izninin verilmesi ile birlikte, hem devletin resmi paralarının hem de bu kentlerin bastığı sikkelerin birlikte sirkülasyonda olmasından dolayı, yerleşim küçülse de IIa Tabakası'ndaki sikke sayısının IIb Tabakası'na göre daha fazla olması sağlamıştır. Nitekim IIa Tabakası'na ait teşhis edilmiş sikke sayısı 13'dür (Kat. 10 - 12, Fig. 21 - 23; Kat. 28 - 37, Fig. 24 - 33). Teşhis edilmiş sikkelerin dağılımına bakıldığında ise; MÖ 4. yy'a ait bir, MÖ 3. yy.'a ait üç, MÖ 2.yy.'a ait 18 muhtemel ve MÖ 1.yy.'a ait on muhtemel sikke görülmektedir (Fig. 8). Bu durum, sikkelerin büyük bir kısmının MÖ 2.yy.'a ait olduğunu göstermektedir. Hellenistik Dönem'e ait sikkeler bir bütün halinde değerlendirildiğinde, Tatarlı Höyük'ün Seleukos Krallığı'nın merkezi coğrafyasında, ağırlıklı olarak Hierapolis – Kastabala ve ikinci olarak da Antiokheia kentinin etki alanları içerisindeki bir yerleşim birimi olduğu anlaşılmaktadır. Mimari ve sikkeler dışında, höyüğün II. Tabakası; mühürlü amphora kulpları (Dündar - Gerçek

2018), amphoralar (Dündar 2020), kandiller (Gerçek 2020), Doğu Sigillata A seramikleri, Batı Yamacı seramikleri, Megara kâseleri, balık tabakları, krem kapları (Akıl 2017), pişmiş toprak figürinler ve heykelcikler, kemik aletler (Gerçek vd. 2019), taş kaplar (Tuğcu 2020) ve olynthoslar (Aklan 2020) ile zengin bir buluntu yelpazesine sahiptir (Girginer - Oyman - Girginer 2020: 213 - 218). Höyükte bulunmuş olan Hellenistik Dönem'e ait eserler, bu dönem insanlarının temelde tarım (Aslan vd.: 2014) ve hayvancılıkla (Silibolatlaz – Baykara – Girginer 2018) geçindiğini ve ancak Doğu Akdeniz ticareti içerisinde faal olarak yer aldıklarını göstermektedir (Girginer – Oyman - Girginer 2020: 213).

Hellenistik Dönem sikkelerinden sonra, höyükte teşhis edilmiş bir adet Tarkondimotos Krallığı'na ait sikke bulunmuştur (Kat. 71, Fig. 35). Bu dönemde, Roma İmparatoru Augustus'un (MÖ 27 - 14) MÖ 20 yılında II. Tarkondimotos Philopator'a (MÖ 20 - MS 17) krallığı ikinci kez kurması için izin vermesi üzerine, Tatarlı Höyük ve çevresi tekrar bu krallığın toprakları içinde kalmıştır. Augustus MÖ 19 yılında ise, Anazarbos kentini "Caesarea" ismiyle yeniden kurmuştur. Bu yeni kentin, Tarkondimotos Krallığı'na başkentlik yaptığı ve bu döneme ait sikkelerin burada basıldığı düşünülmektedir. Bu bağlamda, bu sikke ile birlikte kent sikkelerinin sirkülasyonunun bu dönemde devam etmesi ve bir adet pişmiş toprak kandil buluntusundan dolayı, höyüğün terk edilmesinin Fırat'ın önerdiği gibi (Fırat 2019: 116; Fırat – Girginer 2020: 155) MÖ 1. yy.'ın ortalarına değil, MÖ 1. yy. sonları ile MS 1. yy. başlarına tarihlendirilmesi gerekmektedir. Bu bilgiler ışığında, başlangıcı MÖ 2.yy.'ın ortalarına tarihlenen IIa Tabakası'nın bu tarihte sonlandırılması veya IIa Tabakası'nın iki evreye ayrılarak, bu evrenin "IIa1 Erken Roma İmparatorluğu Dönemi", "IIa2 Tabakası'nın da Geç Hellenistik Dönem" olarak adlandırılmasını önermekteyiz. Höyüğün bu tarihte niçin terk edildiği konusunda ise şu ana kadar herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır. Ancak, Hierapolis – Kastabala kentinin, Tarkondimotos Krallığı'nın başkentliğini kaybettiği için, bu süreçte kurulan Anazarbos kentinin gölgesinde kalması sonucu, Tatarlı Höyük halkının da bu yeni kente göç etmiş olması muhtemeldir.

Hellenistik Dönem'den sonra höyükteki kesin tarihlendirilmiş ilk buluntular, MS 3. yy.'ın ortalarından sonraya tarihlendirilen iki antoninianus birimindeki Roma İmparatorluğu sikkesidir (Kat. 72 - 73, Fig. 36 - 37). Bunlardan Trebonianus Gallus sikkesinin basıldığı yıllar, Roma İmparatorluğu'nun ekonomik krizlerle boğuştuğu ve doğuda Sasanilerle sürekli olarak anlaşmazlığa düştüğü bir dönemdir. Doğu'ya düzenlenen seferler kapsamında Kilikia hem bir yol güzergâhı hem de bir konaklama yeri olmuştur. Bu yüzden, Kilikia kentleri Roma'dan birçok imtiyazlar elde etmişlerdir (Sayar 2019: 350 - 351). Bu gelişmelerle birlikte bölgede Roma kent sikkeleri ile birlikte Roma İmparatorluğu sikkelerinin sirkülasyonu da artmıştır. Uzun mücadeleler sonucunda, Roma hakimiyetine, MS 260 yılında Sasani Kralı I. Shapur son vermiş ve Kilikia Eyaleti ortadan kalkmıştır (Sayar 2019: 349). Gallienus Dönemi Salonina sikkesi ise, Kilikia'nın I. Shapur işgalinden daha sonraya, MS 265 yılına aittir. Kilikia Bölgesi'nde, bu işgalden sonra çok uzun yıllar boyunca siyasi karışıklıklar yaşanmış ve MS 260 işgalinden başlayarak MS 408 yılında Bizans İmparatoru II. Theodosius'un tahta çıkışına kadar kentleşme ve imar faaliyetleri açısından dikkat çekecek

bir etkinlik gerçekleşmemiştir (Sayar 2019: 351). Bu siyasi tablo, sikke sirkülasyonunu ciddi olarak kısıtlayan bir etken olmasına rağmen, Roma kent sikkeleri artık basılmadığı için, yalnız Roma İmparatorluğu sikkelerinin kullanılmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, Roma İmparatorluğu Dönemi'ne ait sikkeler ve Bizans İmparatorluğu Dönemi'ne ait iki kiremit mezar, sitadelin en doğusundaki bu alanın MS 250'den sonra, 4. yy.'a da uzaması muhtemel olan bir süreçte, geçici olarak kullanılmış olabileceğine işaret etmektedir (Fig. 3).

Roma İmparatorluğu sikkelerinden sonra höyükte ilk buluntular MS 12 ve 13.yy.'lara tarihlenen Antakya Haçlı Prensliği ve Kilikya Ermeni Krallığı'na ait sikkelerdir. Höyüğün doğu kısmında bulunmuş olan teşhis edilmiş toplam altı sikke (Kat. 78 – 83, Fig. 38 - 43), kronolojik devamlılık gösterdiğinden, sitadelin bu kısmında, MS 12. yy. ortalarından 13. yy.'ın son yıllarına kadar, önce Antakya Haçlı Prensliği devamında da Kilikya Ermeni Krallığı Dönemi'nde geçici yerleşim olduğuna işaret etmektedir. Her ne kadar bu dönemlere ait mimari ve diğer arkeolojik buluntular henüz bulunamamış olsa da, sikkeler Kilikia Bölgesi'nin o dönemlerdeki siyasi tarihi ile paralellik göstermektedir. Sikkelerin yanı sıra, ileride yapılacak kazılarda mimari ve diğer arkeolojik eserler bulunursa; höyüğün I. Tabakası'nın "Ortaçağ" olarak adlandırılarak, "Ia Kilikya Ermeni Krallığı", "Ib Antakya Haçlı Prensliği" ve "Ic Bizans İmparatorluğu" olarak üç evreye ayrılmasını önermekteyiz.

Höyükteki en geç tarihli numismatik ve arkeolojik buluntular, MS 18. yy.'ın ilk yarısına tarihlenen bir adet Nürnberg jetonu (Kat. 85, Fig. 45) ve MS 19. yy.'ın ikinci çeyreğine tarihlenen bir adet Osmanlı İmparatorluğu sikkesidir (Kat. 84, Fig. 44). Dönemlerine ait yegâne buluntular olan bu eserler, her ne kadar da höyükte Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ne ait bir yerleşim önerisi için yetersiz olsalar da, bu süreçte geçici kullanıma işaret ediyor olabilirler.

Sonuç olarak, kazı sikkelerinin detaylı incelenmesi ve değerlendirilmesiyle Hellenistik Dönem sikkelerinin höyüğün yerleşim tarihi açısından önemi vurgulanmış; Roma İmparatorluğu, Antakya Haçlı Prensliği, Kilikya Ermeni Krallığı ve Osmanlı İmparatorluğu'na ait sikkeler ve bir adet Nümberg jetonu ile höyükte bu dönemler ilk kez tanımlanmıştır. Ayrıca, MS 3. yy. ortaları ve sonrasında Roma İmparatorluğu Dönemi ile MS 18 - 19. yy.'larda Osmanlı İmparatorluğu Dönemi için geçici kullanım, MS 12 - 13. yy.'larda Antakya Haçlı Prensliği ve Kilikya Ermeni Krallığı dönemleri için ise geçici yerleşim önerisinde bulunulmuştur. Bütün bu bilgiler ışığında, höyüğün I. Tabakasının adı ve evreleri, II. Tabakasının evreleri ve tarihlendirilmeleri konusunda yeni öneriler sunulmuştur.

Tatarlı Höyük'te 2007 - 2019 yılları arasında yürütülen çalışmalarda, höyüğün sitadel kısmının sadece ¼'nün kazısı tamamlanmıştır. Buna rağmen, höyük kazıları için oldukça yeni ve kısa sayılabilecek bir sürede, Tatarlı Höyük'ün yerleşim tarihine dair çok önemli bilgilere ulaşılmıştır. Kazılmayan alanlarda da çalışmaların yürütülmesiyle hem numismatik hem de diğer arkeolojik buluntuların sayısının ve höyüğün yerleşim tarihi ile ilgili bilgilerimizin artacağı aşikârdır.

Katalog

Makedonia Krallığı

Kat. 1, Fig. 12: III. Aleksandros Dönemi (MÖ 336 - 323), Tarsos sikkesi.
Öy.: Aslan postlu Herakles başı, profilden sağa.
Ay.: Altta kılıf içinde yay, üstte Herakles'in sopası. Ortada; [ΑΛΕΞΑ]ΝΔ[ΡΟΥ]. Sopanın üstünde, silik üzüm salkımı ve Θ.
Ref.: Price 1991: 3029; Cox 1950: 21-22; SNG Cop. Macedonia: 1058.
AE 19 mm., 6.06 gr., ky. 9, Kazı Env. No.: TH.16.
BA-184.8/1.

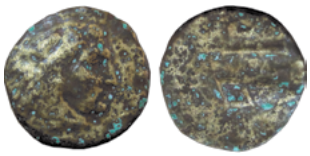

Fig. 12. *III. Aleksandros Dönemi (MÖ 336 - 323), Tarsos sikkesi.*

Seleukos Krallığı

Kat. 2, Fig. 13: II. Antiokhos Theos Dönemi (MÖ 261 - 246), Antiokheia sikkesi.
Öy.: Defne taçlı Apollon başı, profilden sağa.
Ay.: Omphalos üzerinde oturan Apollon, profilden sola; sağ elinde ok tutuyor, sol dirseği ile kitharaya yaslanıyor; [ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙ]ΟΧΟΥ.
Ref.: SC I: 572a.
AE C 18 mm., 4.80 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.18.
BB-184.3/1.

Fig. 13. *II. Antiokhos Theos Dönemi (MÖ 261 - 246), Antiokheia sikkesi.*

Kat. 3, Fig. 14: III. Seleukos Soter Keraunos Dönemi (MÖ 225 - 223), Antiokheia sikkesi.
Öy.: Stephane giymiş Artemis başı, profilden sağa. Omzunda sadak.
Ay.: Omphalos üzerinde oturan Apollon, profilden sola; sağ elinde ok, sol elinde yay tutuyor; [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] ΣΕΛΕΥΚΟ[Υ]. Sol boşlukta monogram, silik.
Ref.: SC I: 922.1.
AE C 15 mm., 2.72 gr., ky. 2, Kazı Env. No.: TH.10.343/2 (AY-189).

Fig. 14. *III. Seleukos Soter Keraunos Dönemi (MÖ 225 - 223), Antiokheia sikkesi.*

Kat. 4, Fig. 15: III. Seleukos Soter Keraunos Dönemi (MÖ 225 - 223), Antiokheia sikkesi.
Öy.: Stephane giymiş Artemis başı, profilden sağa. Omzunda sadak.
Ay.: Omphalos üzerinde oturan Apollon, profilden sola; sağ elinde ok, sol elinde yay tutuyor; [ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΕ]ΛΕ[ΥΚΟΥ].
Ref.: SC I: 922.
AE C 15 mm., 3.93 gr., ky. 2, Kazı Env. No.: TH.17.
BA-185.22/7.

Fig. 15. *III. Seleukos Soter Keraunos Dönemi (MÖ 225 - 223), Antiokheia sikkesi.*

Kat. 5, Fig. 16: Antiokhos Dönemi (IV. Seleukos Philopator'un oğlu, MÖ Eylül – Ekim ya da Kasım 175), Antiokheia sikkesi.
Öy.: Örtülü IV. Laodike (Antiokhos'un annesi) başı, profilden sağa.
Ay.: Fil başı, profilden sola; ΒΑΣΙΛΕ[ΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ]. Sağda tripod.
Ref.: SC II: 1371[11].
AE Tırtıklı C 14 mm., 4.68 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.17.Yüzey 8.

Fig. 16. *Antiokhos Dönemi (IV. Seleukos Philopator'un oğlu, MÖ Eylül – Ekim ya da Kasım 175), Antiokheia sikkesi.*

Kat. 6, Fig. 17: IV. Antiokhos Theos Epiphanes Dönemi (MÖ 175 - 164), Hierapolis – Kastabala sikkesi.
Öy.: Işın taçlı IV. Antiokhos Theos Epiphanes başı, profilden sağa; nokta bordür içinde.
Ay.: Ayakta duran kartal, profilden sola; ΙΕΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΩ ΠΥΡΑΜΩΙ.
Ref.: SC II: 1391.3.
AE C 18 mm., 5.73 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.09.
AY-189.304/1.

Fig. 17. *IV. Antiokhos Theos Epiphanes Dönemi (MÖ 175 - 164), Hierapolis – Kastabala sikkesi.*

[11] Bu sikke için SC II'de geçici/deneme olarak Antiokhos Dönemi'ne verildiği, bunun yerine IV. Antiokhos Epiphanes döneminin erken yıllarına ait olabileceği de belirtilmektedir (SC II-I, s. 38).

Fig. 18. *IV. Antiokhos Theos Epiphanes Dönemi (MÖ 175 - 164), Hierapolis – Kastabala sikkesi.*

Kat. 7, Fig. 18: IV. Antiokhos Theos Epiphanes Dönemi (MÖ 175 - 164), Hierapolis – Kastabala sikkesi.
Öy.: Işın taçlı IV. Antiokhos Theos Epiphanes başı, profilden sağa; nokta bordür içinde.
Ay.: Ayakta duran kartal, profilden sola; [ΙΕΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΩ ΠΥΡΑΜΩΙ].
Ref.: SC II: 1391.3.
AE C 19 mm., 4.98 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.12.2182/1 (AY-173).

Fig. 19. *I. Demetrios Soter Dönemi (MÖ 162 - 150), Antiokheia sikkesi.*

Kat. 8, Fig. 19: I. Demetrios Soter Dönemi (MÖ 162 - 150), Antiokheia sikkesi.
Öy.: Diademli Apollon başı, profilden sağa; omzunda yay ve sadak; nokta bordür içinde.
Ay.: Tripod; [Β]ΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤ[ΡΙΟΥ].
Ref.: SC II: 1644.
AE Tırtıklı A 27 mm., 18.20 gr., ky. 1, Kazı Env. No.: TH.13.AR-189/1-2.

Fig. 20. *I. Demetrios Soter Dönemi (MÖ 162 - 150), Antiokheia sikkesi.*

Kat. 9, Fig. 20: I. Demetrios Soter Dönemi (MÖ 162 - 150), Antiokheia sikkesi.
Öy.: Stephane giymiş Artemis başı, profilden sağa. Başın arkasında yay ve sadak.
Ay.: Sadak ve yay; [Β]ΑΣΙ[ΛΕΩΣ] [ΔΗΜΗΤ]ΡΙΟΥ.
Ref.: SC II: 1645.
AE Tırtıklı B 21 mm., 10.50 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.17. AZ-185.36/3.

Fig. 21. *VI. Antiokhos Epiphanes Dionysos Dönemi (MÖ 144 - 142), Antiokheia sikkesi.*

Kat. 10, Fig. 21: VI. Antiokhos Epiphanes Dionysos Dönemi (MÖ 144-142), Antiokheia sikkesi.
Öy.: Işın taçlı VI. Antiokhos Epiphanes Dionysos başı, profilden sağa; nokta bordür içinde.
Ay.: Ayakta duran fil, profilden sola; ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ. Sağ boşlukta; [Σ]Τ[Α].
Ref.: SC II: 2006.
AE Tırtıklı B 25 mm., 8.73 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.17.BA-185.3/1.

Kat. 11, Fig. 22: VII. Antiokhos Euergetes (Sidetes) Dönemi (MÖ 138-129), Tarsos sikkesi.
Öy.: Diademli VII. Antiokhos Euergetes (Sidetes) başı, profilden sağa; bordür içinde.
Ay.: Ayakta duran Nike, profilden sola; sağ elinde çelenk tutuyor; ΒΑΣΙΛΕ[ΩΣ] ΑΝΤΙΟΧ[ΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ].
Ref.: SC II: 2056.
AR Drahmi 16 mm., 3.95 gr., ky. 11, Kazı Env. No.: TH.08.AP-186.2/1.

Fig. 22. *VII. Antiokhos Euergetes (Sidetes) Dönemi (MÖ 138 - 129), Tarsos sikkesi.*

Kat. 12, Fig. 23: IX. Antiokhos Eusebes Philopator (Kyzikenos) Dönemi (MÖ 114-95), Antiokheia sikkesi.
Öy.: Diademli ve sakallı IX. Antiokhos Eusebes Philopator (Kyzikenos) başı, profilden sağa; bordür içinde.
Ay.: Ayakta duran miğferli Athena Nikephoros, profilden sola; sağ elinde Nike, sol elinde kalkan ve mızrak tutuyor; bordür içinde; ΒΑΣΙΛΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ. Sağ elinin altında monogram, belirsiz; altında A.
Ref.: SC II: 2363a.
AR Tetradrahmi 30 mm., 16.10 gr., ky. 11, Kazı Env. No.: TH.09.AY-187.602/1

Fig. 23. *IX. Antiokhos Eusebes Philopator (Kyzikenos) Dönemi (MÖ 114 - 95), Antiokheia sikkesi.*

Seleukos Krallığı Belirsiz Sikkeler

Kat. 13: AE 11 mm. 1.83 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.08.AO-186. 33/3.
Kat. 14: AE 19 mm. 7.06 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.2121/4 (AY-173).
Kat. 15: AE 16 mm. 2.32 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.12.30026/1 (AR-189).
Kat. 16: AE 16 mm. 5.99 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.12.1134/5 (AV-189).
Kat. 17: AE 26 mm. 17.02 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.12.2182/3 (AY-173).
Kat. 18: AE 16 mm. 3.94 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.12.652/3 (AY-187).
Kat. 19: AE 12 mm. 1.57 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.12.654/4 (AY-187).
Kat. 20: AE 16 mm. 3.89 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.12.7118/1 (AZ-187).
Kat. 21: AE 20 mm. 8.31 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.13.BA-186.50/4.
Kat. 22: AE 13 mm. 2.06 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.14.Yüzey 10.
Kat. 23: AE 20 mm. 5.19 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.17.BA-185.7/5.
Kat. 24: AE 13 mm. 2.79 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.17.BA-185.23/1.
Kat. 25: AE 15 mm. 2.75 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.19.BA-185.7/1.
Kat. 26: AE 16 mm. 3.40 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.19.BA-185.7/2.
Kat. 27: AE 17 mm. 4.72 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.19.BA-185.21/3.

Fig. 24. *MÖ 2.-1. yy., Aigeai sikkesi.*

Hellenistik Dönem Kent Sikkeleri (MÖ 2-1. yy)

Kat. 28, Fig. 24: MÖ 2.-1. yy., Aigeai sikkesi.
Öy.: Zeus başı, profilden sağa.
Ay.: Ayakta duran Athena, cepheden; sol elinde kalkan, sağ elinde Nike tutuyor; [ΑΙΓΕΑΙΩΝ].
Ref.: SNG Pfälzer 6: 49 - 51; SNG France 2: 2308 - 2311; Ziegler Münzen Kilikiens: 1372 - 1373; SNG Levante: 1674 - 1677; BMC Cilicia: 12.
AE 22 mm., 6.96 gr., ky. 11, Kazı Env. No.: TH.08.AT-185. 1/3.

Fig. 25. *MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.*

Kat. 29, Fig. 25: MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.
Öy.: Kuleli sur taçlı kent tanrıçası (Tykhe) başı (kırık ve eksik), profilden sağa. Başının arkasında monogram.
Ay.: Tahtta oturan Artemis Perasia, profilden sola; lejant silik ve eksik.
Ref.: SNG Levante: 1563 (yanlış tanımlama, tahtın altında kartal yok); Ayrıca bkz. SNG Pfälzer 6: 526 - 527, 540 - 542; SNG France 2: 2207 - 2209; Ziegler Münzen Kilikiens: 1273 - 1277; SNG Levante: 1564 - 1565; SNG v. Aulock: 5568 - 5569; SNG Cop. Lycaonia – Cilicia: 140-143.
AE Yarım, kırık ve eksik 20 mm., 3.33 gr., ky. 2, Kazı Env. No.: TH.17. AZ-185.7/1.

Fig. 26. *MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.*

Kat. 30, Fig. 26: MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.
Öy.: Kuleli sur taçlı kent tanrıçası (Tykhe) başı, profilden sağa; bordür içinde.
Ay.: Kalathos giymiş tahtta oturan Artemis Perasia, profilden sola; küçük asa tutuyor; [ΙΕΡΟΠΟΛΙΤΩΝ] ΤΩΝ ΠΡΟΣ [ΤΩ ΠΥΡΑΜΩΙ].
Ref.: SNG Levante: 1563 (yanlış tanımlama, tahtın altında kartal yok); Ayrıca bkz. SNG Pfälzer 6: 526 – 527; SNG France 2: 2207 - 2209; Ziegler Münzen Kilikiens: 1273 - 1277; SNG Levante: 1564 - 1565; SNG v. Aulock: 5568 - 5569; SNG Cop. Lycaonia – Cilicia: 140 - 143.
AE 20 mm., 8.23 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.17. AZ-183.3/1.

Kat. 31, Fig. 27: MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.
Öy.: Kuleli sur taçlı kent tanrıçası (Tykhe) başı, profilden sağa; bordür içinde.
Ay.: Kalathos giymiş tahtta oturan Artemis Perasia, profilden sola; küçük asa tutuyor; tahtın altında kartal; ΙΕΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΩ ΠΥΡΑΜΩΙ.
Ref.: SNG Pfälzer 6: 526 - 527; SNG France 2: 2209; Ziegler Münzen Kilikiens: 1273 - 1277; SNG Levante: 1564; SNG v. Aulock: 5568 - 5569; SNG Cop. Lycaonia – Cilicia: 140 - 143.
AE 23 mm., 9.11 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.17. AY-185.16/1.

Fig. 27. *MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.*

Kat. 32, Fig. 28: MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.
Öy.: Silik (kent tanrıçası Tykhe başı ?)
Ay.: Kalathos giymiş tahtta oturan Artemis Perasia, profilden sola; küçük asa tutuyor; tahtın altında kartal;[ΙΕ]ΡΟΠ[ΟΛΙΤΩΝ ΤΩΝ] ΠΡΟΣ [ΤΩ ΠΥΡΑΜΩΙ].
Ref.: SNG Pfälzer 6: 526 - 527; SNG France 2: 2207 - 2209; Ziegler Münzen Kilikiens: 1273 - 1277; SNG Levante: 1564 - 1565; SNG v. Aulock: 5568 - 5569; SNG Cop. Lycaonia – Cilicia: 140 - 143.
AE 19 mm., 7.97 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TH.10.343/4 (AY-189).

Fig. 28. *MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.*

Kat. 33, Fig. 29: MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.
Öy.: Kuleli sur taçlı kent tanrıçası (Tykhe) başı, sağa. Başın arkasında monogram.
Ay.: Tahtta oturan Artemis Perasia (?), profilden sola; lejant silik.
Ref.: Bkz.: SNG Pfälzer 6: 526 - 527, 540 - 542; SNG France 2: 2207 - 2209; 2219 -2 220; Ziegler Münzen Kilikiens: 1273 - 1277; SNG Levante: 1563 - 1565; 1571; SNG v. Aulock: 5568 - 5569; SNG Cop. Lycaonia – Cilicia: 140 - 143. Monogram için bkz.: SNG Levante 1572, 1574 ön yüzler.
AE 20 mm., 8.30 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.17. AZ-185.26/3.

Fig. 29. *MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.*

Fig. 30. *2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.*

Kat. 34, Fig. 30: MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.
Öy.: Kuleli sur taçlı ve örtülü kent tanrıçası (Tykhe) başı, profilden sağa. Başının arkasında monogram.
Ay.: Ayakta duran kartal, profilden sola; [ΙΕΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΩ ΠΥΡΑΜΩΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΣ].
Ref.: SNG Pfälzer 6: 543; SNG France 2: 2221; Ziegler Münzen Kilikiens: 1285 - 1287; SNG Levante: 1572; BMC Cilicia: 1.
AE 20 mm., 7.53 gr., ky. 2, Kazı Env. No.: TH.08. AT-185.1/5.

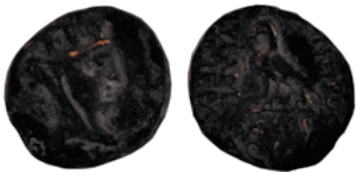

Fig. 31. *MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.*

Kat. 35, Fig. 31: MÖ 2-1. yy., Hierapolis – Kastabala sikkesi.
Öy.: Kuleli sur taçlı ve örtülü kent tanrıçası (Tykhe) başı, profilden sağa.
Ay.: Ayakta duran kartal, profilden sola;[ΙΕΡΟΠΟΛΙΤΩΝ Τ]ΩΝ ΠΡΟΣ ΤΩ ΠΥΡΑΜΩΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ Α[ΣΥΛΟΣ].
Ref.: SNG Pfälzer 6: 543 - 546; SNG France 2: 2221 - 2223; Ziegler Münzen Kilikiens: 1285 - 1287; SNG Levante: 1572 - 1574; BMC Cilicia: 1.
AE 22 mm. 7.56 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.13. AS-188.33/1.

Fig. 32. *MÖ 2-1. yy., Mopsuhestia sikkesi.*

Kat. 36, Fig. 32: MÖ 2-1. yy., Mopsuhestia sikkesi.
Öy.: Kuleli sur taçlı kent tanrıçası (Tykhe) başı, profilden sağa. Başının arkasında kontrmark, silik.
Ay.: Tahtta oturan Zeus, profilden sola; sağ elinde Nike tutuyor, sol eliyle asasına yaslanmış; [ΜΟ]ΨΕΑΤ[ΩΝ] ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑVΤΟΝΟΜΟΥ.
Ref.: SNG Pfälzer 6: 924; SNG France 2: 1945 - 1952; SNG Levante Suppl.: 313; Ziegler Münzen Kilikiens: 930; SNG Levante: 1314; SNG v. Aulock: 5732; SNG Cop. Lycaonia – Cilicia: 172.
AE 22 mm., 6.32 gr., ky. 9, Kazı Env. No.: TH.09. AY-188.401/2.

Kat. 37, Fig. 33: MÖ 2-1. yy., Mopsuhestia sikkesi.
Öy.: Kuleli sur taçlı kent tanrıçası (Tykhe) başı, profilden sağa.
Ay.: Tahtta oturan Zeus, profilden sola; sağ elinde Nike tutuyor. Lejant, silik.
Ref.: Bkz. SNG Pfälzer 6: 924; SNG France 2: 1945 - 1952; SNG Levante Suppl.: 313; Ziegler Münzen Kilikiens: 930; SNG Levante: 1314; SNG v. Aulock: 5732; SNG Cop. Lycaonia – Cilicia: 172.
AE 18 mm., 3.83 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.10.1101/4 (AV-189).

Fig. 33. *MÖ 2-1. yy., Mopsuhestia sikkesi.*

Hellenistik Dönem Kent Sikkeleri (MÖ **2-1.yy.) Belirsiz Sikkeler**
Kat. 38, Fig. 34: MÖ 2-1. yy., belirsiz kent sikkesi.
Öy.: Kuleli sur taçlı kent tanrıçası (Tykhe) başı, profilden sağa. Başın arkasında kontrmark, silik.
Ay.: Silik
Ref.:-
AE 20 mm., 4.83 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TH.17.
AZ-183.3/5.

Fig. 34. *MÖ 2-1. yy., belirsiz kent sikkesi.*

Kat. 39: AE 19 mm. 3.42 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.07.Yüzey.
Kat. 40: AE 21 mm. 8.13 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.08.AT-185.
Kat. 41: AE 19 mm. 8.80 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.08.AT-185. 8/2.
Kat. 42: AE 16 mm. 3.15 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.1106/1(AV-189).
Kat. 43: AE 24 mm. 8.66 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.1107/3 (AV-189).
Kat. 44: AE 21 mm. 4.75 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.1109/4 (AV-189).
Kat. 45: AE 20 mm. 6.52 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.1106/3 (AV-189).
Kat. 46: AE 19 mm. 5.23 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.1109/3 (AV-189).
Kat. 47: AE 21 mm. 8.27 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.337/3 (AY-189).
Kat. 48: AE 21 mm. 4.99 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.353/3 (AY-189).
Kat. 49: AE 24 mm. 6.49 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.337/4 (AY-189).
Kat. 50: AE 21 mm. 7.34 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.343/3 (AY-189).
Kat. 51: AE 20 mm. 5.53 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.151/1 (AY-190).
Kat. 52: AE 20 mm. 7.65 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.10.123/3 (AY-190).

Kat. 53: AE Yarım, kırık ve eksik 19 mm. 1.90 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.12.15027/1 (BB-174).
Kat. 54: AE 17 mm. 4.24 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.13.AS-187.02/2.
Kat. 55: AE 22 mm. 6.70 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.13.AY-190.14/1.
Kat. 56: AE 20 mm. 8.67 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.14.AR (veya AS)-187.1/2.
Kat. 57: AE 22 mm. 10.28 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.14.AZ-186.2/5.
Kat. 58: AE 21 mm. 8.36 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.14.Yüzey 2.
Kat. 59: AE 19 mm. 5.55 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.15.Yüzey 5.
Kat. 60: AE 22 mm. 8.64 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.17.AY-183.9/3.
Kat. 61: AE 20 mm. 6.29 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.17.AY-185.2/1.
Kat. 62: AE 15 mm. 4.10 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.17.AZ-185.32/2.
Kat. 63: AE 21 mm. 5.52 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.17.AZ-185.22/2.
Kat. 64: AE 19 mm. 6.83 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.17.BD-174.5/2.
Kat. 65: AE 14 mm. 2.67 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.17.BE-174.1/2.
Kat. 66: AE 21 mm. 7.13 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.17.Yüzey 7.
Kat. 67: AE 19 mm. 7.87 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.18.AZ-185.4/1.
Kat. 68: AE 17 mm. 4.36 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.18.AZ-185.5/2.
Kat. 69: AE 22 mm. 6.78 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.18.BA-183.21/1.
Kat. 70: AE 17 mm. 4.55 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.19.AZ-185.10/1.

Fig. 35. *II. Tarkondimotos Philopator Dönemi (MÖ 20 - MS 17), Anazarbos sikkesi.*

Tarkondimotos Krallığı

Kat. 71, Fig. 35: II. Tarkondimotos Philopator Dönemi (MÖ 20 - MS 17), Anazarbos sikkesi.
Öy.: Kuleli sur taçlı ve örtülü kent tanrıçası (Tykhe) büstü, profilden sağa.
Ay.: Ayakta duran miğferli Athena Nikephoros, profilden sola; sağ elinde kendisini taçlandıran Nike, sol elinde kalkan tutuyor; ΒΑCΙΛΕΩC ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟC.
Ref.: SNG Pfälzer 6: 9 - 14; SNG France 2: 1917-1918; Ziegler Münzen Kilikiens: 883 - 885; SNG Levante: 1259; SNG v. Aulock: 5414; BMC Cilicia: p. 238/1.
AE 24 mm., 9.45 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.10.1104/1 (AV-189).

Roma İmparatorluğu

Kat. 72, Fig. 36: Trebonianus Gallus Dönemi (MS 251 - 253), Antiokheia sikkesi.
Öy.: Işın taçlı Trebonianus Gallus büstü, profilden sağa; IMP C C VIB TREB GALLVS P F AVG.
Ay.: Ayakta duran Felicitas, sola; sol elinde cornucopiae, sağ elinde caduceus tutuyor; FELICITAS PVBL.
Ref.: RIC IV-III: 82.
AR Antoninianus 22 mm., 3.50 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.08.AZ-188.1/1.

Fig. 36. *Trebonianus Gallus Dönemi (MS 251 - 253), Antiokheia sikkesi.*

Kat. 73, Fig. 37: Iulia Cornelia Salonina (Gallienus'un eşi MS 253-268) tasvirli, Antiokheia sikkesi.
Öy.: Diademli ve örtülü I. C. Salonina büstü, profilden sağa; hilal üzerinde; SALONINA AVG.
Ay.: Tahtta oturan Ceres, profilden sola; sağ elinde başak, yukarıya kaldırdığı sol eliyle meşale tutuyor; CERERI [AVG].
Ref.: Göbl: 1637m; RIC V-I: 90.
AR Antoninianus 22 mm., 3.26 gr., ky. 11, Kazı Env. No.: TH.08.AZ-188.1/12.

Fig. 37. *Iulia Cornelia Salonina (Gallienus'un eşi MS 253 - 268) tasvirli, Antiokheia sikkesi.*

Roma İmparatorluğu Belirsiz Sikkeler

Kat. 74: AE 14 mm. 1.34 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.08.AZ-189. 6/3.
Kat. 75: AE 16 mm. 2.77 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.08.AZ-190.1/2.
Kat. 76: AE 23 mm. 6.99 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.09.AZ-188. 503/1.
Kat. 77: AE 14 mm. 3.12 gr., ky. ?, Kazı Env. No.:TH.14.AZ-191 (Yüzey 3).

Antakya Haçlı Prensliği

Kat. 78, Fig. 38: III. Bohemond Dönemi (MS 1163 - 1201), Antiokhia sikkesi.
Öy.: Miğferli ve zırhlı erkek başı, profilden sola; önünde hilal, arkasında yıldız; +BOANVИDVS.
Ay.: Haç, birinci çeyreğinin içinde hilal; +AИTIOC.ИIA.
Ref.: Malloy vd. 2004: 66b; Metcalf 1995: 388 - 391.
AR Billon Denier 18 mm., 0.93 gr., ky. 6, Kazı Env. No.: TH.17.BA-185.20/1.

Fig. 38. *III. Bohemond Dönemi (MS 1163 - 1201), Antiokhia sikkesi.*

Fig. 39. *III. Bohemond Dönemi (MS 1163 - 1201), Antiokhia sikkesi.*

Kat. 79, Fig. 39: III. Bohemond Dönemi (MS 1163 - 1201), Antiokhia sikkesi.
Öy.: Miğferli ve zırhlı erkek başı, profilden sola; önünde hilal, arkasında yıldız; +BOA[И]VИDVS.
Ay.: Haç, birinci çeyreğinin içinde hilal; +ANTI:OCHIA.
Ref.: Malloy vd. 2004: 66c; bkz. Metcalf 1995: 368 vd.
AR Billon Denier 18 mm., 1.04 gr., ky. 3, Kazı Env. No.: TH.10.918/5 (BA-189).

Fig. 40. *III. Bohemond Dönemi (MS 1163 - 1201), Antiokhia sikkesi.*

Kat. 80, Fig. 40: III. Bohemond Dönemi (MS 1163 - 1201), Antiokhia sikkesi.
Öy.: Miğferli ve zırhlı erkek başı, profilden sola; önünde hilal, arkasında yıldız; +BOAИVИDVS.
Ay.: Haç, birinci çeyreğinin içinde hilal; +AИTIOCИI[A].
Ref.: Malloy vd. 2004: 67c; Metcalf 1995: 386;
AR Billon Denier 18 mm., ky. 3, 1.09 gr., Kazı Env. No.: TH.08.AY-189.2/1.

Fig. 41. *III. Bohemond Dönemi (MS 1163 - 1201), Antiokhia sikkesi.*

Kat. 81, Fig. 41: III. Bohemond Dönemi (MS 1163 - 1201), Antiokhia sikkesi.
Öy.: Miğferli ve zırhlı erkek başı, profilden sola; önünde hilal, arkasında yıldız; +BOAИVИDVS.
Ay.: Haç, birinci çeyreğinin içinde hilal; +AИTIO. C>ИIA.
Ref.: Malloy vd. 2004: 67d; Metcalf 1995: 379 - 380.
AR Billon Denier 18 mm., 0.96 gr., ky. 1, Kazı Env. No.: TH.17.BA-185.8/1.

Fig. 42. *I. Hetoum Dönemi (MS 1226 - 1270), Sis (Kozan) sikkesi.*

Kilikya Ermeni Krallığı
Kat. 82, Fig. 42: I. Hetoum Dönemi (MS 1226 - 1270), Sis (Kozan) sikkesi.
Öy.: Silik
Ay.: Haç; bir, iki, ve dördüncü çeyreklerde su damlası şeklinde dolgu; ՇԻՆԵԱԼ Ի Ք[ԱՂԱՔՆ Ի ՍԻՍ].
Ref.: Bkz. Bedoukian 1962: s. 82 - 86, 277 - 289, Lev. XXVII-XXX
AE Tank 23 mm., 3.12 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TH.08. AY-189.2/2.

Kat. 83, Fig. 43: II. Levon Dönemi (MS 1270 - 1289), Sis (Kozan) sikkesi.
Öy.: Ayakta duran aslan, profilden sola;
[ԼԵՒՈՆ ԹԱԳ]ԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ Ս.
Ay.: Haç, dört kolunun içinde yıldız;
[ՇԻՆԵԱԼ Ի] ՔԱՂԱՔՆ Ի ՍԻՍ.
Ref.: Bedoukian 1962: 1540.
AE Kardez 24 mm., 4.45 gr., ky. 6, Kazı Env. No.: TH.10.836/1 (BA-188).

Fig. 43. *II. Levon Dönemi (MS 1270 - 1289), Sis (Kozan) sikkesi.*

Osmanlı İmparatorluğu
Kat. 84, Fig. 44: I. Abdülmecid Dönemi (MS 1839 - 1861), Hicri 1255 (Miladi: 1839-1840) tarihli, Kostantiniye (İstanbul) sikkesi.
Öy.: Tuğra, sağında çiçek dalı, etrafında bitkisel çelenk.
Ay. ١٢٥٥ درب في قسطنطينيه Etrafında bitkisel çelenk.
Ref.: Uslu – Büyüktuncay 2018: s. 20; Ölçer 1978: s. 32; Pere 1968: 889; Galib 1890: s. 425.
AR 10 para 17 mm. 0.69 gr., ky. 11, Kazı Env. No.:TH.17. AY-183.2/1.

Fig. 44. *I. Abdülmecid Dönemi (MS 1839 - 1861), Hicri 1255 (Miladi: 1839 - 1840) tarihli, Kostantiniye (İstanbul) sikkesi.*

Nürnberg Jetonu
Kat. 85, Fig. 45: Johann Jacob Dietzel (MS 1711 - 1748) üretimi, Nürnberg jetonu.
Öy.: Solda güneş, sağda hilal ve yıldızlar ; IOHANN. IACOB.DIETZEL.RECHEN.PFEN.
Ay.: Üç kolu kemer, üç kolu üçgen şeklinde olan süsleme içinde imparatorluk küresi; GOTTES.REICH.BLEIBT. EWIG.
Ref.: Mitchiner 1988: p. 524 vd.
AE (Bakır alaşımı) 23 mm., 1.17 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TH.10.1001/1 (AV-188).

Fig. 45. *Johann Jacob Dietzel (MS 1711-1748) üretimi, Nürnberg jetonu.*

Kaynakça

Antik Kaynak

Strabon
Geographika. Antik Anadolu Coğrafyası. Kitap: XII – XIII – XIV, Adnan Pekman (çev.), İstanbul, 2005.

Modern Kaynaklar

Açıkkol – Yıldırım, A. – İ. Sarı, 2020
"2013 Yılı Tatarlı Höyük İskeletleri", K. S. Girginer, G. Dardeniz, A. Gerçek, F. Erhan, E. Genç, İ. Tuğcu, Ö. Oyman - Girginer, M. C. **Fırat, H**. Gerçek, M. F. Tufan (eds.), *Mors Immatura Amanosların Gölgesinde Hayriye Akıl Anısına*, İstanbul: 1 - 9.

Akçay, T., 2017a
"Sikke Buluntuları Işığında Olba'daki Pers ve Makedon Varlığı Üzerine Düşünceler", *OLBA* XXV: 211 - 226.

Akçay, T., 2017b
"Olba'da Bulunan Sikkeler Işığında Kentin Erken Yerleşim Tarihi", *Seleucia* VII: 69 - 78.

Akıl H., 2017
"Miniature Cream Vessels from Tatarlı Höyük Dated to Hellenistic Period", E. Kozal, M. Akar, Y. Heffron, Ç. Çilingiroğlu, T. E. Şerifoğlu, C. Çakırlar, S. Ünlüsoy, E. Jean (eds.), *Period, Questions, Approaches and Dialogues in Eastern Mediterranean Archeology, Studies in Honor of Marie - Henriette and Charles Gates, Alter Orient und Altes Testament:* 445: 667 - 680.

Akkuş Yiğit, F., 2015
"Memlük – Ermeni Münasebetleri", *Akademik Bakış* Cilt 8, Sayı 16:171 - 206.

Aklan, İ., 2020
"Tatarlı Höyük'te Ele Geçen Olynthos Tipi Değirmen Taşları", K. S. Girginer, G. Dardeniz, A. Gerçek, F. Erhan, E. Genç, İ. Tuğcu, Ö. Oyman - Girginer, M. C. Fırat, H. Gerçek, M. F. Tufan (eds.), *Mors Immatura Amanosların Gölgesinde Hayriye Akıl Anısına*, İstanbul: 9-18.

Aksoy, F., 2019
Olba Akropolisi Sikke Buluntuları, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Andrade, N., 2011
"Local authority and civic Hellenism: Tarcondimotus, Hierapolis – Castabala and the Cult of Perasia", *Anatolian Studies* 61: 123 - 132.

Aslan vd., 2014
Aslan, F. – H. Çakan – K. S. Girginer. "Tatarlı Höyük (Ceyhan/Adana) Kazısı Hellenistik Dönem Tabakalarına Ait Arkeobotaniksel Bulgular", *29. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara: 99 - 106.

Bedoukian, P. Z., 1962
Coinage of Cilician Armenia, New York.

Bilici, Z. K., 2005
"A German Token Uncovered During the Alanya Citadel Excavations", *Adalya* VIII: 351 - 356.

BMC Cilicia
Hill, G. F. *Catalogue of the Greek Coins of Lycaonia, Isauria and Cilicia,* London, 1964.

Cox, D. H., 1950
"III. The Coins", Hetty Goldman (ed.), *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus Volume I: The Hellenistic and Roman Periods,* Princeton, New Jersey: 38 - 83, pl. 87 - 92.

Çizmeli - Öğün, Z., 2013
"Hadrianopolis Makedonya Kulesi Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Nürnberg Jetonları", G. Kökdemir (ed.), *Orhan Bingöl'e 67. Yaş Armağanı*, Ankara: 433 - 437.

Davesne, A. – G. Le Rider, 1989
Gülnar, 2: Le trésor de Meydancikkale (Cilicie Trachée, 1980), Paris.

Dündar, E. – A. Gerçek, 2018
"Imported Hellenistic Stamped Amphora Handles from Tatarlı Hoyuk (in the Province of Adana-Turkey)", *Gephyra* 18: 153 - 174.

Dündar, E., 2020
"Transport Jars from Tatarlı Höyük in Cilicia Pedias: First Observations", K. S. Girginer, G. Dardeniz, A. Gerçek, F. Erhan, E. Genç, İ. Tuğcu, Ö. Oyman - Girginer, M. C. Fırat, H. Gerçek, M. F. Tufan (eds.), *Mors Immatura Amanosların Gölgesinde Hayriye Akıl Anısına*, İstanbul: 89 - 100.

Erol – Özdizbay, A., 2014
"Edirne (Hadrianopolis) Kalesi Zindanaltı Kazılarında Bulunan Sikkeler", K. Dörtlük, O. Tekin, R. Boyraz Seyhan (eds.), *I. Uluslararası Anadaolu Para Tarihi ve Numismatik Konngresi - Bildiriler /First International Congress of the Anatolian Monetary History and Numismatics-Proceedings,* İstanbul: 245 - 280.

Ersan, M., 2019
Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler, Ankara.

Fırat, M. C., 2019
Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Mimarisi, Yapım ve Taş Teknikleri, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Arkeometri Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.

Fırat, M. C. – K. S. Girginer, 2020
"Tatarlı Höyük Helenistik Dönem Mimarisi", K. S. Girginer, G. Dardeniz, A. Gerçek, F. Erhan, E. Genç, İ. Tuğcu, Ö. Oyman - Girginer, M. C. Fırat, H. Gerçek, M. F. Tufan (eds.), *Mors Immatura Amanosların Gölgesinde Hayriye Akıl Anısına*, İstanbul: 149 - 166.

Fischer – Bossert, W., 2014
"Kleinfunde und Fundmünzen", H. Çambel (ed.) *Karatepe – Aslantaş, Azatiwataya Band 2*, *Archäologische Forschungen* Band 29, Wiesbaden: 157 - 175.

Galib, İ., 1890 (H. 1307)
Takvim-i Meskukat-ı Osmaniye: Devlet-i Aliye-i Osmaniye'nin Bidayet-i Tesisinden Beru Darb ve İhrac Olunan Meskukat ve Madalyaların Nev ve Cins ve Tarifiyle Malumat -ı Tarihiyesini, Kostantiniye (İstanbul).

Gerçek vd., 2019
Gerçek, A. - K. S. Girginer - Ö. Oyman – Girginer - H. Gerçek, 2019. "Bone Artifacts as Witnesses to Cultural Continuity at Tatarlı Höyük", M. Altamirano Garcia, E. Alarcon Garcia (eds.), *Spotlighting Bone Tools. Proceedings of the XII Meeting of the ICAZ Worked Bone Research Group in Granada. Cuadernos de Prehistoria y Arqueologia de la Universidad de Granada (CPAG)* 29: 11 - 25.

Gerçek, H., 2020
"Tatarlı Höyük Helenistik Dönem Kandilleri", K. S. Girginer, G. Dardeniz, A. Gerçek, F. Erhan, E. Genç, İ. Tuğcu, Ö. Oyman - Girginer, M. C. Fırat, H. Gerçek, M. F. Tufan (eds.), *Mors Immatura Amanosların Gölgesinde Hayriye Akıl Anısına*, İstanbul: 195 - 210.

Girginer, K.S., 2007
"2005 Adana (Ceyhan) ve Kayseri (Develi) Yüzey Araştırmaları" , *24 Araştırma Sonuçları Toplantısı* 2, Ankara: 173 - 196.

Girginer vd., 2009
Girginer, K. S. - Ö. Oyman - Girginer – H. Akıl, 2009. "Tatarlı Höyük (Ceyhan) Kazısı İlk İki Dönem", *31.Kazı Sonuçları Toplantısı* 3, Ankara: 453 - 476.

Girginer, K. S. – Ö. Oyman-Girginer, 2020
"Tatarlı Höyük'ün Stratigrafisi Üzerine Ön Sonuçlar", K. S. Girginer, G. Dardeniz, A. Gerçek, F. Erhan, E. Genç, İ. Tuğcu, Ö. Oyman - Girginer, M. C. Fırat, H. Gerçek, M. F. Tufan (eds.), *Mors Immatura Amanosların Gölgesinde Hayriye Akıl Anısına*, İstanbul: 211 - 250.

Göbl, R. 2000
Die Münzprägung der Kaiser Valerianus I./Gallienus/Saloninus (253–268), Regalianus (260) und Macrianus/Quietus (260–262). Moneta imperii Romani Band 36, 43, 44, Wien.

Kılıç, O., 2016
"Adana Hükümeti'nden Adana Eyaleti'ne", Y. Kurt, M. F. Sansar (eds.), *Tarihte Adana ve Çukurova Cilt II, Osmanlı Döneminde Adana ve Çukurova-I*, Adana: 11 - 45.

Kozal, E., – M. Novák, 2014
"Sirkeli Höyük 2013 Yılı Çalışmaları", *ANMED* 2014-12: 114 - 117.

Malloy vd. 2004
Malloy, A. G. – I. F. Preston – A. J. Seltman. *Coins of the Crusader States 1098-1291*, Connecticut.

Metcalf, D. M., 1995
Coinage of the Crusaders and the Latin East in the Ashmolean Museum, Oxford, London.

Meyer, M., 2001
"Cilicia as Part of the Seleucid Empire: The Beginning of Municipal Coinage.", E. Jean, A. M. Dinçol, S. Durugönül (eds.), *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica* XIII: 505 - 518.

Mitchiner, M., 1988
Jetons, Medalets and Tokens. The Medieval Period and Nüremberg. Volume One, London.

Mørkholm, O., 2000
Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri Büyük İskender'in Tahta Çıkışından Apameia Barışı'na Kadar (İ.Ö. 336-188), Oğuz Tekin (çev.), İstanbul.

Nercessian, Y.T., 2004
2004 "Armenian Coins Excavated at Kinet." *Armenian Numismatic Journal* 30: 47 - 55.

Nercessian, Y.T., 2009
Reprint of "Armenian Coins Excavated at Kinet." *Armenian Numismatic Studies*, II: 313 - 326, pl. 42 - 43.

Nercessian, Y.T., 2014
"Armenian Coins Excavated at Kinet (Part II)." *Armenian Numismatic Journal* [Series 2] 10 [40], No. 4: 77 - 88, pl. 10.

Novák, M. – E. Kozal, 2010
"Sirkeli Höyük'te 2008 Yılı Çalışmaları", *31. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt:* 477 - 490.

Novák vd., 2017
M. Novák – A. L. D'Agata – I. Caneva – C. Eslick – C. Gates – M.-H. Gates – K. S. Girginer – Ö.Oyman Girginer – E. Jean – G. Köroğlu – E. Kozal – S. Kulemann-Ossen – G. Lehmann – A. Özyar –T. Özaydın – N. Postgate – F. Şahin – E. Ünlü – R. Yağcı – D. Yaşin-Meier, "Cilician Chronology Group A Comparative Stratigraphy of Cilicia Results of the first three Cilician Chronology Workshops", *AOF* 44/2: 150 - 186.

Pohl, D. – M. H. Sayar, 2004
"Perasia in Hierapolis – Kastabala",Marion Meyer - Ruprecht Ziegler (eds), *Kulturbegegnung in einem Brückenland: Gottheiten und Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien*: Bonn: 107 - 119.

Price, M. J., 1991
The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhıdaeus, A British Museum Catalogue Vol I-II, Zurich – London.

RIC IV - III
Mattingly H. - E. A. Sydenham - C. H. V. Sutherland. *Roman Imperial Coinage, Volume IV, Part III, Gordian III to Uranius Antoninus,* London, 1949.

RIC V - I
Webb, P. *Roman Imperial Coinage, Volume V, Part I, Valerianus to Florianus (the Interregnum),* H. Mattingly, E.A. Sydenham (eds.), London, 1972.

Robert, L., 1964
"La déesse de Hiéropolis Castabala à l'époque gréco-romaine", André Dupont - Sommer, Louis Robert, *La déesse de Hiérapolis Castabala (Cilicie)*, Paris: 17 - 99.

Runciman, S., 2019
Haçlı Seferleri Tarihi I. Cilt Birinci Haçlı Seferi ve Kudüs Krallığı'nın Kuruluşu, Fikret Işıltan (çev.), Ankara.

Ölçer, C., 1978
Sultan Abdülmecid Devri Osmanlı Paraları, İstanbul.

Sarıız, E., 2014
Tiyatro Kazısı Sikke Buluntuları Işığında Olba Kenti Yerleşim Tarihi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Sayar, M. H., 2000
"Çukurova'nın Kutsal Kenti Kastabala", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 99: 2 - 14.

Sayar, M. H., 2001
"Tarkondimotos, seine Dynastie, seine politik und seine Reich", E. Jean, A. M. Dinçol, S. Durugönül (eds.), *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica* XIII: 373 - 380.

Sayar, M. H., 2019
"Roma Eyaleti Olarak Kilikia (Provincia Cilicia)", O. Tekin (ed.) *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu Krallar, İmparatorlar ve Kent Devletleri*, İstanbul: 334 - 355.

Silibolatlaz - Baykara D. – K. S. Girginer, 2018
"Tatarlı Höyük Faunal Çalışmaları", *Anadolu/Anatolia* 44: 53 - 73.

SC I
Houghton, A. – C. Lorber. *Seleucid Coins: A Comprehensive Catalogue. Part 1: Seleucus I through Antiochus III,* Part I, Volume I-II, Newyork, Lancaster/London, 2002.

SC II
Houghton, A. – C. Lorber – O. D. Hoover. *Seleucid Coins. A Comprehensive Catalogue Part II : Seleucus IV to Antiochus XIII,* Part II, Volume I-II, New York, Lancaster/London, 2008.

Schuler, C., 2019
"Küçük Asya'da Seleukoslar Egemenliği", O. Tekin (ed.) *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu Krallar, İmparatorlar ve Kent Devletleri*, İstanbul: 14- 25.

Seton –Williams, M. V., 1954
"Cilician Survey", *Anatolian Studies* 4: 121 - 174.

SNG Cop. Macedonia
Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum, Macedonia, Part II: Alexander I-Alexander III, Copenhagen, 1943.

SNG Cop. Lycaonia – Cilicia
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals. Lycaonia -Cilicia. Danish National Museum, Copenhagen, 1956.

SNG France 2
Levante, E. *Sylloge Nummorum Graecorum. Cilicie. France 2*, Paris, 1993

SNG Levante
Levante, E. *Sylloge Nummorum Graecorum. Switzerland I. Levante – Cilicia,* Berne, 1986.

SNG Levante Suppl.
Levante, E. (ed.) *Sylloge Nummorum Graecorum. Switzerland I. Levante-Cilicia. Supplement 1,* Zürih, 1993.

SNG Pfälzer 6
Ziegler, R. *Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Pfälzer Privatsammlungen 6, Band, Isaurien und Kilikien*, München, 2001.

SNG v. Aulock
Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Samlung H. von Aulock, Kilikien 13. Berlin, 1966.

Tempesta, C., 2005
"Antiochus IV Epiphanes and Cilicia", *Adalya* VIII: 59 - 81.

Tekin, O., 2007
"VI. Sikkeler", S. Durugönül (ed.), *Nagidos, Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları/ Results of an Ezcavation in an Ancient City in Rough Cilicia,* Adalya Ekyayın Dizisi 6, Antalya: 369 - 390.

Tekin, O., 2019
"Büyük İskender: Doğu Seferi ve Hellenistik Çağ", O. Tekin (ed.), *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu Krallar, İmparatorlar ve Kent Devletleri*, İstanbul: 2 - 11.

Tobin, J., 2001
"The Tarcondimotid Dynasty in Smooth Cilicia", E. Jean, A. M. Dinçol, S. Durugönül (eds.), *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica* XIII: 381 - 387.

Tuğcu, T., 2020
"Tatarlı Höyük Taş Kapları", K. S. Girginer, G. Dardeniz, A. Gerçek, F. Erhan, E. Genç, İ. Tuğcu, Ö. Oyman - Girginer, M. C. Fırat, H. Gerçek, M. F. Tufan (eds.), *Mors Immatura Amanosların Gölgesinde Hayriye Akıl Anısına*, İstanbul: 481 - 489.

Uslu, K., - Y. Büyüktuncay, 2018
Osmanlı İmparatorluğu Madeni Paraları / Ottoman Empire Coins 1839-1922 (AH 1255-1340), İstanbul.

Ünal, A. – K. S. Girginer, 2007
Kilikya – Çukurova İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji, İstanbul.

Van Beek, B., 1996
"Jetons: Their Use and History" (c) copyright 1986 by Chicago Coin Club. Online : http://www.chicagocoinclub.org/projects/PiN/juh.html

Ziegler Münzen Kilikiens
Ziegler, R. *Münzen Kilikiens aus kleineren deutschen Sammlungen*, München, 1988.